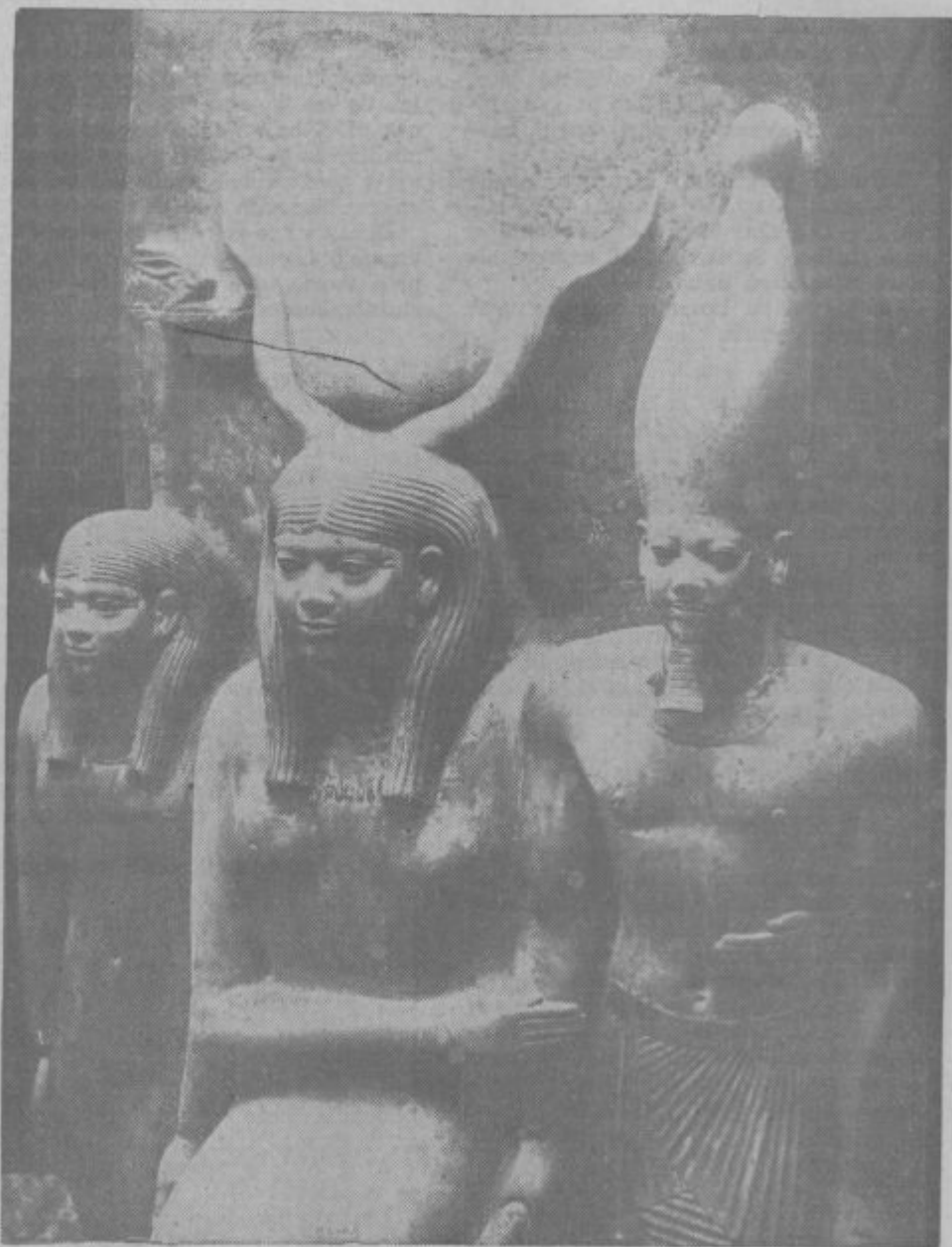

ŽIVLJENJE IN SVET

STEV. 8.

V LJUBLJANI, 19. FEBRUARJA 1933.

KNJIGA 13.

Nova odkritja egiptске umnosti (glej članek na str. 202)

DON LORENZO

VLADIMIR BARTOL

NADALJEVANJE

III.

1.

V Rimu sta s Francescom zaustavila konje. Lorenzo je takrat dopolnil dva in dvajseto leto. Oblekel je meniško haljo in izročil spis o »Vsemogočnosti božji« kardinalu.

Kardinal je prečital razpravo, poklical Lorenza k sebi in vprašal: »Kaj hočeš?« — »Služiti Cerkvi.« — »Stopi v mojo službo.« Spoznal je bil namreč bistrost njegovega duha.

Kmalu je bil Lorenzo najspretnejši spletkar v Večnem mestu.

2.

In glej! Videl je, kako se suče kolo časa in ustvarja tok zgodovine. In velik nemir se mu je vselil v srce. Vprašal se je: »Kdo sem jaz, ki blodim kakor senca pod temi temnimi oboki?« Glas mu je odvrnil: »Pojdi naprej!« On pa ni razumel odgovora.

Tedaj je slišal o novoodkritih deželah, o njihovem bogastvu in o neizmernih kraljestvih, ki so jih ustvarili tam osvovjevalci. Spomnil se je mladostnih, nejasnih obetov Giovanniju, in si je rekel: »Morda je tukaj pot?«

3.

Stopil je pred svetega Očeta in dejal: »Pošlji me v nove kraje, da oznanjam nevernikom evangelij. Glej! Denar imam. Kupim si ladjo in najamem moštvo. Ti mi daj svoj blagoslov in me posveti v škofa tujih zemljá. Polovico vseh dobrin, ki jih najdemo tam, posvetim Cerkvi in pošljem v tvoje roke.«

Sveti Oče mu je odvrnil: »Všeč mi je tvoja gorečnost, sin moj. Izpolnjena ti bodi želja. Podpišiva pogodbo.« Tako sta se dogovorila.

4.

Ali ko sta prijezdila s Francescom k morju, so se poveljniki ladij branili, da bi jima sledili v nepoznani svet.

Lorenzo je vprašal Francesca: »Ali mi zaupaš?« Služabnik je odvrnil: »Zaupam ti.«

Tedaj si je Lorenzo nadel oklep in si opasal meč pod meniško haljo. Poiskal je poveljnika razbojšniške ladje, mu pokazal denar in se z njim pogodil za pot.

5.

Poglavar Aloedin, Arabec, je dejal svojim možem: »Neki menih, nekakšen norec, ki ima mnogo denarja, nas je najel, da ga popeljemo v Novi Svet, kjer nas čaka baje veliko bogastvo. Ali jaz mislim, da je boljše njegova polna mošnja v tem znanem svetu kot vsi zakladi onkraj neznanih morij.«

Drhal mu je pritrdila in sklenili so, da vzamejo Lorenzu. ko bodo prišli na odprto morje, denar, njega pa vržejo s služabnikom vred čez krov.

6.

Še tisti dan je zbral Lorenzo desetorico Aloedinovih mož in jih peljal na samotni kraj. Vrgel je meniško haljo s sebe in glej! Pred njimi je stal silovit vojščak. Dejaj jim je: »Za blazneža me imate, ki se podaje volku v žrelo. Ali povem vam: moj um je bolj brušen od vaših rezil! Mojo mošnjo hočete razdeliti, od katere si vzame poglavar polovico. Jaz ponujam vsakemu od vas deset in desetkrat toliko. Neverniku služite. Jaz sem mož posvečen! Svet je razdeljen na dve polovici. Sledite mi! Ena polovica pripade vam!«

Bila pa je njegova beseda gospodovalna in njegov govor je bil mogočen. Izdrli je meč in jim velel priseči nanj. Francesco ga je prvi poslušal; ostali so mu sledili.

Potem so posamič odšli na ladjo.

7.

Odpluli so in ko so bili dovolj daleč od obale, je dejal poglavar: »Cas je, da izvršimo svojo nakano. Zgrabite bedaka, oropajte ju in ju vrzite v morje!«

Ko so se možje približali Lorenzu, je vrgel haljo raz sebe in spet je stal pred njimi mogočen vojščak. Desetorica je potegnila meče in se postavila ob njegovo stran. Ostali so osupli obstali.

Aloedin je prestrašen zaklical: »Kdo je ta človek?«

Lorenzo je odvrnil: »Jaz sem gospodar polovice sveta. Kdor je z mano, bo deležen tega gospostva.«

Nato jim je pripovedoval o brezbrežnih deželah in neizmernih zakladih, katerim je bil postavljen za poglavarja. In

brezbožneži in tolovaji so ga verno poslušali.

8.

Arabec si je dejal: »Brezumniki so nasledli sleparju. Zatorej je bolje, ker sem sam, da se na videz uklonim njegovi volji. Medtem bo čas delal zame.«

Tako je vodil ladjo, kamor je hotel Lorenzo.

9.

Dvignili pa so se viharji in ogromni oblaki so zagrnili nebesni obok. Strašna tema je objela ladjo. Od časa do časa je razsvetlil blisk peneč val, ki se je kakor orjaška gora dvignil pred njimi in grozil, da jih pokoplje podse. Vsi naporji so bili zaman. Razbojniki so popadali na kolena in začeli na glas klicati Boga in moliti.

Tedaj je šel Arabec od moža do moža in jim govoril: »Zaradi meniha je prišla ta nadloga nad nas. Zgrabimo ga in ga vzremo v morje.«

Mnogi so mu pritrdili.

10.

Lorenzo je poiskal Francesca in ko ga je videl obupanega, ga je vprašal: »Ali mi zaupaš?« — »Zaupam ti. Ali preizkušnja je težka.« — »Ne boj se. Jaz sem s teboj. Tudi te preizkušnje bo konec.«

Stopil je pred mostovo in dejal: »Čemu obupujete? Pritegnite jambore! Vaš poglavar je nevernik. Ali jaz hočem darovati mašo in prositi Gospoda, da pomiri vihar.«

Tako je storil.

11.

Kdo pozna pota božje previdnosti? Nevihta se je polehla, valovi so se ublažili in prekrasno sonce je posijalo na brezbrežno vodno gladino.

Toda poti ni bilo konca. Za njimi morje, pred njimi morje. Minil je dan za dnem, teden za tednom. Kakor kača se je plazila malodušnost v srca mornarjev.

12.

Nenadoma je zadonel klic preko ladje: »Suha zemlja!«

Moštvo se je zgrnilo na krovu in opazovalo tanko progno na obzorju, ki se jim je zmerom bolj približevala. Že so razločili posamezne vrhove gorá, ki so v daljavi štrleli v nebo, pred njimi so videli ravnino, travnate poljane in temne

gozdove. In velika radost jim je napolnila duše.

Prihodnji dan se je ladja prerila skozi nevarne čerl in se zasedrala v malem zalivu.

13.

Tedaj je vzkliknil Lorenzo: »To je naša dežela!« in skočil na kopno. Potegnili je meč, zamahnil z njim na vse štiri strani neba in dejal: »Vse to je naša last. Mi smo gospodarji te zemlje. In jaz sem vaš poglavar.«

Mornarji so zapustili ladjo, vzeli s seboj živali in vse potrebno in si postavili na obrežju šatore.

14.

Prihodnje jutro je velel Lorenzo osedlati konje in s Francescom sta odjezdila na najbližji grič, da se razgledata v okolici.

Medtem so se približali taborišču temnopolti domačini. Razbojniki so opazili, da so okrašeni s samim zlatom, in prevzel jih je divji pohlep. S silo ali s ceneno zameno so se polastili dragocenega nakita.

Arabec jih je pozval: »Čemu nam je tujec potreben? Privedel nas je v deželo; zaklade si lahko vzamemo sami.«

In sklenil so, da ju umore, ko se vrmeta.

15.

Ali pota usode so nedoumljiva. Ko sta Lorenzo in Francesco prijezdila v taborišče, sta našla vse moštvo v nepopisni grozi. Zakaj komaj so bili domačini odšli, se je vojščakov lotila kuga.

»Gospod, pomagaj nam!« so vpili, ko so zagledali Lorenza. »Rešil si nas viharja, reši nas zdaj še kugel.«

Pripovedovali so mu, kaj se je bilo med njuno odsotnostjo zgodilo.

16.

Takrat se je spomnil Lorenzo moči, ki ga je stresala, ko je blodil po domačih poljih in travnikih, sile, s katero je ozdravil bolnico in ugonabljal cvetke na Izabelinih prsih, in je dejal: »Kdor veruje vame, tega ozdravim. Jaz sam sem nedotakljiv.«

Sklonil se je in v dokaz poljubil bolnika. Potem je s Francescom odšel. In bolezen se ga ni dotaknila.

17.

Drug za drugim so prišli mornarji za njim in iskali pri njem pomoči. Položil je roko na bolnika in vprašal: »Veruješ,

da te ozdravim?« In v vsakem je telo upanje in veroval je. Tako jih je večji del ozdravil.

Zapovedal je: »Obesite poveljnika ladje!« Izvršili so ukaz. Nato jih je po-

zval: »Pripravite se, da pojdemo na pot!«

Še tisto noč sta s Francescom zažgala ladjo.

DALJE

TELO KOT IZVOR TOPLOTE

Vsakomur je znano, da ima človeško telo v normalnih prilikah 37 stopinj toplote, merjeno s Celzijevim toplomerom. To pomeni, da mora biti telo v stanju proizvajati toliko toplote, da je skoraj vedno višja od vnanje. Ozračje je samo v izjemnih primerih toplejše nego človekovo telo. Pri tem gotovo ni nezanimivo, kako človeški organizem doseže to toploto in kako jo ohranja stalno na isti višini.

Vsi procesi izmenjave snovi v človeškem telesu, pred vsem prebava in dihanje, niso nič drugega nego počasno izgorevanje. Moderni človek ve, da z uživanjem hrane jemlje vase toploto, saj je vrednost hrane že natančno izračunana v kalorijah. Beseda pomeni mersko enoto toplote v fiziki in tako lahko razumemo, da hrana, ki ji lahko določimo nje kalorično vrednost, tudi proizvaja dotično toploto. Količina proizvajane toplote pa je posebno pri velikih živalih različna ter je odvisna zlasti od tega ali gre za toplokrvno ali mrzlokrvno žival. Ako primerjamo živali obeh skupin v pogledu na njihovo proizvodnjo toplote, prihajamo do silnih presenečenj.

Glavni delež na proizvodnji toplote ima mišičevje, posebno okostno mišičevje, ki tudi v mirujočem stanju ne preneha proizvajati toplote. Mišice so namreč zmerom v lahni kontrakciji, tako da vedno pridelujejo toploto. Seveda proizvajajo toploto tudi drugi organi, kakor jetra, ledvice, čreva itd. Proces se vrši na ta način, da se neka energija pri izmenjavi snovi n. pr. kemična, spreminja v kako drugo energijo, toda nikoli ne popolnoma. Nastajajoči ostanek se izpreminja v toploto: toplota se sprosti.

Ta toplota se mora po možnosti ohraniti organizmu in za shrambo toplote služijo razne naprave telesa. Glavno nalogo ima koža, ki oddeljuje telo od vnanjega sveta. Koža pri toplokrvnih živalih ni nikoli popolnoma

gola, kakor n. pr. pri žabi, marveč poraščena z dlako ali perjem. Pri človeku, ki je v teku svojega kulturnega razvoja skoraj popolnoma izgubil dlako, opravlja varnostno službo obleka, ki deluje popolnoma v istem smislu, kakor dlaka ali perje.

Že naslednji primer zadostuje, da se spozna veliki pomen te zaščite. Ako obrijemo kunca, se njegova telesna toplota ne vzdrži na normalni stopnji niti tedaj, kadar znaša vnanja toplota 20° Celzija. Pri nekaterih živalih je velike važnosti v tem pogledu oklep iz tolšče, ki obdaja telo. Najbolj se opaža to pri kitih, kjer je tolšča prevzela nalogo, da ščiti toploto, ko so ti sesavci zaradi svojega življenja v vodi izgubili vsako sled dlake.

Pravilna regulacija toplote pa ne obstaja samo v tem, da se v telesu ohrani proizvajana toplota, marveč je treba tudi mehanizmov, ki jo odvajajo v primeru, da je je preveč. Na najenostavnejši način se odvaja iz telesa odvišna toplota z avtomatičnim razširjenjem najmanjših kožnih celic, da pride na ta način več tople krvi v dotiko s telesno površino. Afriški slon ima poleg tega še prav posebno orodje za oddajanje prekomerne toplote. To so njegovi uhlji. Dognano je, da debelokožec pri večji vročini vse hitreje miga s svojimi ogromnimi uhlji, pri nizki temperaturi pa zamahuje z njimi le v daljših presledkih. Tudi je dokazano, da imajo uhlji precej višjo toploto nego ostalo telo in je nedvomno, da veliki uhlji, ki znatno povečujejo površino telesa, ne služijo samo za lovljenje zvokov, marveč tudi za važno regulacijo telesne toplote.

Splošno znani način ohladitve je potenje. Pri veliki vročini začno potne žleze izločevati na površje tekočino, ki z izhlapevanjem povzroča ohladitev kože. Toda ta način je v polni meri dan le redkim bitjem. Človek, konj in ovca se lahko pote po vsem životu, svinja in govedo samo na smrčku,

mačka, pes in jež pa samo na podplatnih blazinicah.

Tudi dihanje služi v znatni meri za oddajo toplote. Po zimi to lahko izvrstno opazujemo, ko se vlaga izdihanega zraka zaradi temperature takoj zgosti v meglico. Ta način služi zlasti psu za oddajo toplote. Ako se n. pr. pri teku močno segreje, potem kar sunkoma izdihuje nakopičeno toploto in hrope postalja jezik iz gobca, da tako napravi večjo odprtino za izdihavanje sape. V mirnem stanju izdiha pes kaka 2 litra zraka na minuto, kadar pa hrope, pa poviša količino na 50 do 75 litrov v istem času. V takem stanju tudi izdiha $\frac{1}{2}$ litra vode na uro.

Telesna toplota pri toplokrvnih živalih ni zmerom enaka, marveč se ravna po aktiviteti. Zato imajo močne živali najvišjo toploto okoli polnoči, dnevne pa okoli poldne, ko so njihove sile v najvišjem naponu pri iskanju živeža. Kolebanja v teku enega dne pa ne znašajo več ko nekoliko stopinj. Regulacija toplote z izolacijo ali oddajo pa kljub temu ni tako popolna, da bi izenačevala vse razlike nasproti vnanji okolici. Če preiskujemo izmenjavo snovi, ki pada ali raste s proizvodnjo toplote, vidimo, da pri 10° zelo naglo stopa izmenjava snovi, ker nastopa pri tej temperaturi tk. zv. trepetanje mišic od hladu, toda to pojačenje izmenjave ne stopa enakomerno z znižanjem vnanje toplote, marveč poneha pri različnih živalih ob določeni najmanjši toploti. Pri 30 stopinjah toplote je izmenjava snovi najmanjša; ako toplota

še raste, je telo ne more več izenačiti in izmenjava snovi ter notranja toplota rasteta. Tako se telo ogreje preko normale in opažamo pojav, ki ga poznamo pri mrzlici. Tega stanja organizem ne prenaša dlje časa in zapade smrti, ako ne nastopi zboljšanje.

Ako si predstavljamo toplotno regulacijo, kakor smo nje proces zgoraj obrazložili, se moramo vprašati, kje je centrala tega vsekako zamotanega mehanizma, ki nadzoruje proizvodnjo, ohranitev, povišanje in oddajo toplote. Kdo odreja v pravem trenutku prave procese? Taka centrala res obstoja.

V možganih toplokrvnih bitij nahajamo poseben toplotni center, kakor imamo center za sluh, vid ali center za gibanje. Ako uničimo ta center, telo ne more regulirati toplote, marveč se ravna po vnanji okolici. Ako toplotni centrum postavimo v zvezo z mrzlo vodo, reagira vse telo na način, kakor bi bilo nenadoma oblitó z mrzlo vodo. Slično je seveda pri dotiku tople vode. Način delovanja toplotnega centra se da pojasniti tako, da pri ohladitvi, ki dohaja v možgane, center takoj odredi vse potrebno za jačjo proizvodnjo toplote, ako pa doteka v možgane močno segreti kri, je to centru opozorilo, da je treba odvišno toploto oddati ali jo paralizirati s potenjem. Tako vidimo, da reagira organizem točneje in sigurneje na vplive okolice, nego kakor koli človeška iznajdba.

(Po razpravi dr. G. Stolberga)

O POLJSKEM PRAVOPISU

Nedavno je izdala Krakovska akademija 9. izdajo pravil poljskega pravopisa. Ta pravila so izvala ponovno živahno diskusijo o tem predmetu. Poljski založniki so bili predložili radikalno izpremembo, ki o njej trde, da jim je v gospodarskem oziru manj škodljiva kakor majhne izpremembe in ki bi v bodočnosti znatno pocenila tisk. Pred kratkim je prof. Kazimierz Nisich, ki vodi v prvih vrstah borbo za novi pravopis, izrazil svoje mnenje o predlogu založnikov, češ da je prišel kesno, poldrugi mesec po tem, ko je akademija pravila potrdila; akademija predloga sploh ni pretresala, toda argumenti so vredni, da se o njih razpravlja. Prof. Nisichu se ne zdi potrebna reforma, ki hoče mesto sz, cz, rz po češkem zgladu enovite örke z diakritičnimi znaki. Toda ker je stvar obravnaval že tisk, bo tudi Towarzystwo młoczników jezika poljskego o njej razpravljalo.

EKSPLOZIJE PRAHU

V mlinih, sladkornih tovarnah in mlinicah premoga se često pripeti, da drobni prah teh snovi, s katerim je nasičen zrak, eksplodira, kar ima dostikrat katastrofalne posledice. Doslej so smatrali, da se prah vname sam od sebe zaradi prirodnega narastka temperature. Raziskovanja nekaterih angleških in nemških znanstvenikov pa so zdaj pokazala, da nastanejo eksplozije drugače. Sladkorjev prah v zraku se vname šele pri temperaturi 417 stopinj Celzija. Pač pa se sladkor pri mletju naelektri, včasih do 1500 voltov, in elektrika lahko povzroči eksplozijo že pri temperaturi 30 stopinj, kakor so pokazali najnovejši poskusi. Vzrok eksplozij so torej v prvi vrsti mlinci in priprave za odvajanje prahu, kjer zaradi trenja tudi nastajajo nevarne električne napetosti.

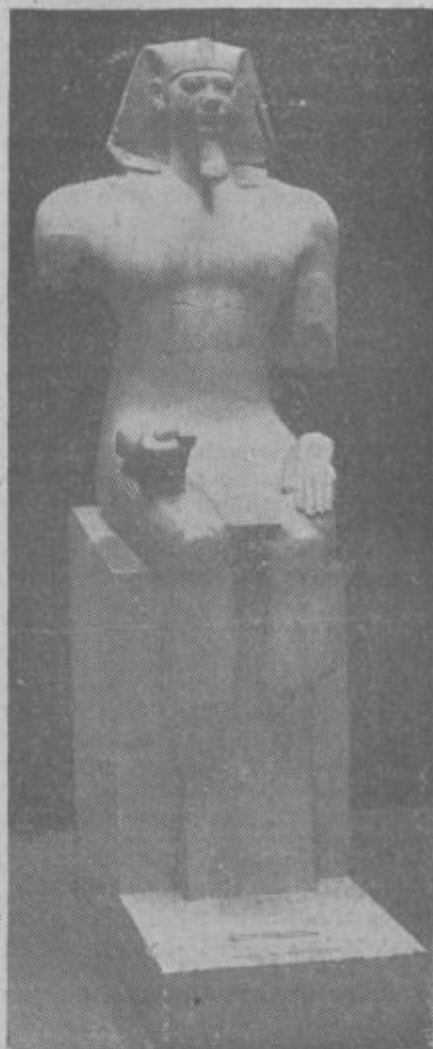
NOVE IZKOPANINE V EGIPTU

Raziskovalska strast zgodovinarjev in starinoslovcev bo polagoma popolnoma razkrila globoko tajno, ki je vekove ležala nad prelepimi stavbami in veličastnimi grobišči starega Egipta. Po dolgih tisočletjih nam bo odkrita vsa umetnost davne kulture, ki se je v sivi davnini tako bogotno razmahnila ob bregovih Nila. Harvardska univerza in bostonski muzej lepih umetnosti sta za cilj svojih izkopavanj vzela okolico tretje piramide, katere zgodovina je bila doslej skoraj popolnoma neznana. Pod vodstvom dr. Reisnerja, načelnika egiptološkega oddelka bostonskega muzeja, je učenjaška odprava naletela na novo zakladnico stare egiptске umetnosti. Izkopala je nekoliko svetišč in grobnic, ki spadajo v zgodovino tretje piramide in tvorijo ž njo umetniško arhitektonsko enoto.

Glavno delo je bilo osredotočeno na »dolinsko svetišče«, ki je bilo zgrajeno približno 3000 let pred našim štetjem. To svetišče leži pod površino puščave in je zvezano po 600 metrov dolgem potu z drugim svetiščem, ki so ga razisko-

Dve najdeni trojici. Vsaka skupina predstavlja kralja, kraljico in kraljevno božanstvo

Heroični kip kralja Micerinusa, mojstrsko delo egiptskega kiparstva

valci imenovali svetišče ob piramidi. V zvezi s tem pa so bila raziskana tudi svetišča, spadajoča k manjšim grobnicam treh kraljic in ležeča južno od tretje piramide v Gizehu. Za podrobní opis odkritih zakladov nam manjka prostora, toda že priobčene slike nam dajo možnost slutiti vso veličast in sijaj prastare kulture. Znamenito odkritje je zlasti kip kralja iz 4. dinastije, ki kaže razvoj egiptčanske likovne umetnosti v popolnoma novi luči in bo morala umetnostna zgodovina zaradi njega v marsi-

čem popraviti svoje dosedanje zaključke.

Nadaljnja važna najdba iz svetišča kralja Micerinusa je kip tega kralja in kraljice Hamernernebti II., izklesan iz škrljeveca. Odkopali so ga v votlini, kamor so ga bili v davni preteklosti zavlekli razbojniki, ki so ropali grobove. Podoba je, da je bila razbojniška obrt te vrste v starem Egiptu zelo razširjena, ker je doslej odkrito le malo grobov, ki bi ne kazali sledov zločinskih in barbar-skih rok. Kip ni bil izdelan do popolnosti in je bil brez napisov ter neoglašen. Le kraljev obraz kaže sledove običajnih barv, s katerimi so Egipčani barvali li-ca visokih oseb.

Kip kralja Micerinusa in kraljice
Kamerernebti II.

V isti votlini so najdeni še štirje kipi, predstavljajoči trojico, ki jo tvorijo kralj Micerinus, boginja Hator in menjajoča se božanstva nekaterih izmed 42 oblasti starega Egipta. Ta krajevna božanstva so v primeru štirih skulptur Hare, Jakel, Tebe in Diospolis Parva. Skupina, na kateri je božanstvo Hare, je zdaj v bostonskem muzeju, ostale tri pa so shranjene v Kairu. Obrazi krajevnih božanstev imajo vselej poteze kralja, ki je tedaj vladal dotičnim pokrajinam. Egipčanska umetnost in umetna obrt je božanstvom redno dajala obrazne poteze vladajočega kralja, boginja Hator je zato upodobljena z obrazom kraljice Hamernernebti, isti obraz pa imajo tudi ostala krajevna božanstva, le tebansko ima obraz kralja Micerinusa. Sledovi barv na kraljevem obličju dajo sklepati, da bi bile morale biti poslikane tudi ostale skulpture z barvami, kakršne so v navadi pri zasebnih kipih egiptskih kraljev. Ako so kipi popolnoma pobarvani, se ne da določiti material, iz katerega so izklesani. Glavno pravilo Egipčanom je bilo, da mora biti portret natančen lik osebe, da ostane ljudstvu nepozabna. Pri tem je bilo seveda zelo važno poslikanje obraza.

ZVOČNI FILM IN ZBRAVSTVO

Zanimivo odkritje sporoča zdravniškemu svetu v angleški zdravniški reviji »Lancet« F. Janvri, primarij ene izmed bolnic za živčno bolne v Londonu. Izpremembe v govoru bolnika, ki so čisto prvi znaki bolezni, podaja zvočni film veliko prej nego se dajo zaznati s prostim ušesom. Nova metoda se je obnesla že pri mnogih primerih, ko zdravnik ni mogel ugotoviti n'kakršne izpremembe v glasu. Zvočnik je z veliko točnostjo razkril prve zaake motenj, ki dajo sklepati na začetek živčne bolezni.

PRESKUSNJA ZLATA

Za preskušanje pristnosti zlata in zlatnine se zlatarji največje poslužujejo tako zvane zlatarske osilice. Je to črn kamen in če se potegne po njem nekajkrat s kovino, ostanejo različno vidne svetle črte. Če je bilo zlato pristno, ostanejo črte vidne tudi potem, ko se vlije na kamen nekaj kapljic solitrne kisline. Če pa črte izginejo, je to znamenje, da predmet ni bil iz zlahtne kovine. Za domačo rabo se lahko vzame namestu zlatarske osilice tudi navaden kresilni kamen. Dvomljivi predmet je treba nekajkrat podržniti ob kresilniku, toliko da se na tistem mestu lahko zlato pobarva, potem pa nekaj trenutkov podržati spodaj gorečo vžigalico. Če zlato sijaj izgine, se zanesljivo lahko reče, da tisto ni bilo pristno zlato.

STOLETNICA ELEKTRIČNEGA BRZOJAVA

Grmade po gorah gore: itd. je samo pesniški izraz za brzojavko, da je sovražnik prestopil mejo. Grmade, zažgane na dobro vidnih krajih, so bile pač najstarejši pripomoček za sporočanje važnih vesti na velike daljave. Ponoči so sijali ognji iz kraja v kraj, podnevi pa so prevzeli vlogo zlovesčih selov stebri dima. Stari Grki so v tem načinu signaliziranja prav posebno napredovali, ker so znali s pomočjo plamenic po dogovorjenih znamenjih pošiljati prav obširna in natančna poročila.

Ta primitivni način brzojavljanja so poznala vsa stara ljudstva. Zanesljiv je bil in zadosti nagel, dokler se tudi druga prometna sredstva niso povzpela nad polževo hitrost. Ko so na Gorjancih zagoreli kresovi, so imeli prebivalci v »dolini gradov« še zmerom dovolj časa, da so spravili sebe in svoje premično imeenje za silo na varno.

Poleg ognjev so se v starih časih posluževali za brzojavljanje tudi še optičnih, svetlobnih signalov s pomočjo zrcal (način, ki se v zelo izpopolnjeni obliki mestoma še zdaj uporablja) ter zvočnih znamenj, s pomočjo orjaških, po bogatih izkustvih sestavljenih bobnov. Primitivna plemena v Afriki, Južni Ameriki in na otočju Južnega morja imajo še zdaj dobro urejeno zvočno telegrafijo s pomočjo bobnov.

Seveda pri vseh starih brzojavah in signalnih napravah ni bilo nobenega sistema. Samo kadar je nujna potreba nanesla, so ukrenili na ta ali drugi način, da se je vest hitreje raznesla iz kraja v kraj. Kakšnega stalnega brzojavljanja po določenih progah med posameznimi velikimi naselji pa ni bilo vse do konca osemnajstega stoletja. Tudi potrebe ni bilo zanj, ker je takrat življenje bolj počasi teklo in ni priganjalo ljudi kakor zdaj. Važni dogodki so si sledili v bolj redkih presledkih in je bilo dostikrat tudi vseeno, ali so ljudje zvedeli zanje nekaj dni prej ali pozneje.

Prvi brzojav v slični obliki, kakor ga zdaj razumemo, je prinesla šele francoska revolucija. Narodna skupščina v Parizu je v tistih nemirnih časih bridko potrebovala naglih zvez z drugimi pomembnimi francoskimi mesti, pa je za to rada podpirala ljudi, ki so prihajali s praktičnimi nasveti, kako bi se dala ta reč najbolje urediti. Največ sreče je imel ti-

Karl Frid. GAUSS (levo), 1777-1855
in WEBER (desno), 1805-1891

stikrat Francoz Claude Chappe. Izumil je optično brzojavno pripravo (sam jo je tudi prvi imenoval telegraf), sestojajo iz velike, okrog sredine pregibne prečke na visokem drogu, ki je imela na obeh koncih ali ramenih pritrjenih še dvoje manjših, gibljivih ročic. Prečka in ročici sta se dali s pomočjo vrvi nastavljati v poljubne medsebojne lege, ki so pomenile posamezne črke abecede. Telegrafi so bili postavljeni na dobro vidnih mestih v primernih zornih razdaljah. Signale so opazovali z daljnogledi in vsaka brzojavka se je oddajala kot telota od enega telegrafa do drugega, dokler ni slednjič priromala do naslovne postaje.

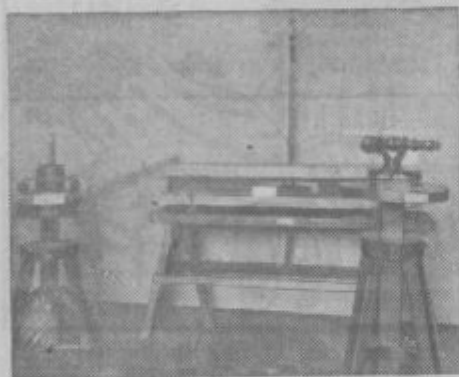
Chappeov brzojav je kar dobro deloval za tiste čase. Na 210 km dolgi progi Pariz—Lille, ki je bila kot prva urejena že 1792. z 22 vmesnimi postajami, je potreboval vsak znak nekako dve minuti od enega konca do drugega. L. 1812. je bil zvezan Pariz po Chappeovem optičnem telegrafu že z Rotterdamom na Holandskem ter z Milanom in Benetkami. Prav temu brzojavu se je moral Napoleon dostikrat zahvaliti za svojo premoč, ker je bil hitreje o vsem obveščen kakor njegovi nasprotniki.

V Napoleonovem času se je tudi prvič pojavila ideja električnega brzojava. Chappeov telegraf je bil sicer dober in tudi dovolj zanesljiv, dokler je

bilo svetlo in lepo vreme. Ponoči, ali pa kadar je legla megla na zemljo, čeprav v enem samem kraju na progi, pa je bilo mahoma konec njegove oblasti.

Elektrika ni bila podvržena muhavosti vremenam in je imela vrh tega za sebe še neprekosljivo hitrost. Znanost o elektriki je bila takrat res še zelo siromašna, pa so se vendar že našli nekateri dalekovidni ljudje, ki so premišljali, kako bi se dalo to novo čudo porabiti za prenašanje signalov na daljavo. Žal, pa dolgo ni znal nihče problema prav prijeti, ker so bili takrat znani samo svetlobni, toplotni in nekateri kemični učinki elektrike, ki pa niso bili videti nič kaj primerni za prenašanje dogovorjenih znamenj. Vseeno pa je Nемеc Sömme-

Prvi elektromagnetični brzojav, ki sta ga sestavila Gauss in Weber

ring sestavljal brzojavni aparat na osnovi kemičnih učinkov električnega toka. Dasi duhovito zamišljena, je bila ta priprava prav nerodna, saj je bilo potrebnih kar 27 žic med eno in drugo postajo. Ko so Sömmeringov brzojav pokazali Napoleonu, je samo ironično pripomnil, da je to »idée germanique« (češ, produkt okornih germanskih možganov) in stvar je bila opravljena.

Nekaj let kasneje, 1819., pa je elektrika pokazala svojo moč še od druge strani. Danski profesor Ørstedt je odkril elektromagnetizem, pojav, da ustvarja električni tok okrog sebe magnetično okoščico in da postanejo železna jedra, ki jih obkroža, močni magneti. Poslej je bilo mogoče s pomočjo elektrike prenašati na daljavo tudi mehanične učinke. Operiranje z mehaničnimi pojavi je človeku že od nekdaj najbližje, ker je najbolj nazorno in zato ni čudno, da je odkritje elektromagnetizma pospešilo tudi razvoj brzojava, ki je konec koncev v

mnogih bistvenih delih tudi mehaničen aparat.

Prvi brzojav na elektromagnetični osnovi sta sestavila 1833., torej pred sto leti, nemška učenjaka Gauss in Weber v Göttingenu. Slavni matematik Gauss je v Monakovem videl Sömmeringov brzojav in poslej ta lepa ideja tudi njega ni več zapustila. Ker je oba učenjaka v Göttingenu vezalo skupno opazovanje zemeljskega magnetizma, sta iskala pot, kako bi na čim hitrejši način obveščala drug drugega, kadar sta delala na različnih mestih. Tedaj je prišel Gauss na genialno misel, uporabiti za sprejemanje dogovorjenih znamenj zrcalni galvanometer, ki ga je sam izumil 1832. Namestu običajne magnetne igle, obešene v tuljavi, skozi katero teko električni impulzi, je obesil v tuljavo dvanaest in pol kilograma težko omagneteno jekleno palico, ki se je pod vplivom toka z nasprotne postaje prav počasi in dobro vidno odklanjala na levo ali desno. S palico vred se je obračalo zrcalce in svetlobni žarek, ki se je odbijal z njega od posebne svetilke, je risal na nasproti postavljeni lestvici jasno vidne odklone v levo in desno. Iz kombinacij teh odklonov sta sestavila učenjaka posebno abecedo, ki jima je zadoščevala za sporazumevanje. Brzojavka, ki je stekla po prvem električnem telegrafu, se je glasila »Michelmann pride!« Štirideset odklonov je morala narediti magnetna palica, da je prenesla Weberjevo misel preko göttingenških streh v Gaussovo stanovanje. Michelmann je bil namreč mehanik, ki je pomagal pri ureditvi Gaussovega brzojava.

Gauss in Weber sta bila močno abstraktna učenjaka, pa nista imela dosti smisla za praktične reči. Zaradi tega svojega telegrafa tudi nista dalje izpopolnjevala. Privzeli pa so njuno idejo drugi znanstveniki in praktiki, ki so v sto letih stvorili iz nje ves svet obsegajoče občilo, ki je v izmenjavanju misli dokončno premagalo meje hitrosti in oddaljenosti.

A. J—č.

SOŽITJE V ŽIVALSKEM IN RASTLINSKEM SVETU

Clovek izhaja pri opazovanju ostalega sveta redno s svojega stališča in mu je posebne pozornosti vredno vse ono v živalskem in rastlinskem svetu, kar sliči ali količkaj spominja na njegovo lastno dejanje in nehanje. Take »človeške« pojave opazuje dvonožec v živalstvu, njega boju za obstanek, v njega borbi in obrambi ter v njega družabni organizaciji, čredi ali občestvu. Najčudovitejše pri vsem tem pa je dejstvo, da kažejo največjo podobnost v tem pogledu živali nižje razvojne vrste, ne pa kakor bi bilo morda prej pričakovati, človeku sorodnejše višje živalske vrste. To podobnost seveda povzročajo le vnanji znaki, v bistvu pa je velikanska razlika v tem, da človek postopa tako zavestno, namerno in zaradi svojega razvitega uma, česar vsega pri živalih ni odkriti.

Splošno znan je primer zamotanega občestvenega življenja pri čebelah in mravljah, o katerih vemo, da so popolnoma brez razuma, pa so njihove uredbe vendar vzor popolnosti, čeprav le mehanično. Manj znan pa je splošnosti neki poseben način vzajemnosti pri raznih organizmih, ki si v ničemer niso sorodni, pa vendar učinkovito podpirajo drug drugega v življenjskem boju. Prirodoslovna veda označuje ta zanimivi pojav v prirodi z grško besedo »simbioza«, kar pomeni v našem jeziku doslovno »sožitje«.

Najlepši primer za ta pojav je nekako najemno razmerje med raki-samotarji in morskimi rožami. Rak-samotar je brezzaščitna živalca z mehkim zadkom, ki mu obilo sovražnikov streže po življenju. Ker nima lastnega oklepa, si poišče nadomestilo v prazni polžji lupini, kamor vtakne svoj občutljivi zadek in vleče potem tujo hišico na vseh svojih potih s seboj. Na lupinah se zelo rade naselijo morske vetrnice (anemone), ki jih rak prenaša na svojih potovanjih in tako skrbi za vedno novo vodo, iz katere si te rože dobivajo hrano. S svojimi polipnimi tipalkami pa jedo tudi rakov plen, osobito pa ostanke pri pojedinah gospodarja, na čigar stréhi so se udobno namestile. Rak seveda ni nesebičen in ne dovoljuje iz gole dobrotnosti teh uslug. Vetrnice ga namreč

branijo pred napadi sovražnikov požeruhov, ki bi samotarja tudi izpulili iz hišice, ako bi jih ne ovirale dolge tipalke vetrnice, ki izločajo zelo pekoč sok.

Vsa zaščita pa bi raku nič ne pomagala, kadar mu postane hišica premajhna, da bi se moral seliti. Zato pa skrbe njegovi najemniki, spužve in vetrnice, da mu ni treba menjati lupine, ker mu jo sami podaljšajo preko vhoda tako, da s časom večji del njegovega zatočišča tvorijo ravno najemniki, ki

Rak samotar, ki nosi na polževi hiši pet morskih vetrnic

jezdijo na njegovi hiši. Še več: tudi kadar zraste rak tako zelo, da mu tudi zaščitniki ne morejo več nuditi zadostnega kritja, si družba poišče novo domovanje in se skupaj preseli vanje. Take selitve so prirodoslovci že opazili in ugotovili. Pri selitvi je posebna zanimivost to, da se vetrnica ne brani raka s svojimi tipalkami in proti njemu ne izloča svojega obrambnega soka, marveč se sama mirno odlučí in dopusti, da jo rak s škarjami prenese na novo streho. To lepo lastnost izkoriščajo razni drugi morski raki in pajki, ki enostavno vzamejo v vsake škarje po eno vetrnico in s to zaščito varno romajo po morskem dnu.

Pojem simbioze je nastal prav za prav pri opazovanju rastlinstva, ko so prirodoslovci dognali, da drevesni lišaji nikakor niso enotne rastline. Sestavljene so iz dveh popolnoma različno organiziranih rastlin, iz gob in alg, ki pa se izredno dovršeno izpopolnjujejo. Kakor vsaka zelena rastlina, imajo tudi alge

lastnost, da si s pomočjo svojega zelenila dobivajo iz ogljikove kisline v zraku hrano za svoj obstoj. Goba, kot brezbarvna rastlina, pa je navezana na barvila, ki jih dobiva iz tal, pri lišaju pa jih izkorišča na račun alge. Na tem načelu sožitja je omogočeno lišaju silno skromno življenje po drevju in kamenju. Sama goba bi tega ne mogla, tudi sama alga bi ne mogla uspevati, ker nima korenin, da bi iz tal sesala potrebne hranilne snovi. Smotrena simbioza pa obe usposablja za življenje.

Za človeka je velikega pomena slično združeno načelo, ki vlada med različnimi vrstami sožitja in bakterijami, živečimi v njegovih koreninah. Te bakterije namreč lahko predelujejo atmosferski dušik, med tem ko ga druge rastline dobivajo samo v obliki raztopljenih soli. »Najemnina« se v tem primeru plačuje z dušikovimi spojinami, ki jih bakterije oddajajo sočivju. Zlasti jasno se to opaza pri volčjem bobu, ki so ga Rimljani prinesli z vzhoda v Italijo in rabi še dandanašnji Italijanom za čislano zeleno gnojilo. Tudi pri nas je ponekod v navadi. Bakterije, živeče ob koreninah volčjega boba dovajajo rastlini po 200 kg dušika na hektar, tedaj več nego ga vsebuje 300 kg hlevskega gnoja.

Mikroorganizmi, kakor alge in bakterije so v tem oziru prav posebno znameniti. Nahajamo jih skoraj pri vseh

vrstah živali in rastlin, bodisi pri enostaničnih in gobah ali pri črvih, polžih in žuželkah. Prednost, ki jo imajo pri tem je na dlani, saj živijo v vedni obilici hranilnih živalskih sokov, živali pa imajo veliko korist od kisika, ki ga proizvajajo alge in od lastnosti bakterij, ki izključujejo neprebavljive snovi.

Najbolj rafinirana »poslovna zveza« živali in rastline pa je nedvomno združeno sožitje med mravljjo in različnimi mravljičnimi rastlinami, ki jih znanost imenuje mirmekofile, t. j. mravlje ljubeče. V tropskih krajih rastejo drevesa, ki dajejo nekaterim vrstam mravelj udobno prebivališče v svojih votlih steblih ali trnih in jim dobavljajo celo sladkor in beljakovino vsebujočo hrano. Zato pa jih te mravlje čuvajo pred napadi opasnih mravelj, ki v tropskih krajih često uničijo vse listje na drevju.

Ta pojav je nedvomno najbolj »človeški«, če upoštevamo, da je živalsko in rastlinsko življenje urejeno najčešče na načelu boja in obrambe. V tem primeru, kakor običajno pri živalih nizke razvojne stopnje, pa s čudovito smotrnostjo deluje fini nagonski aparat. Kako pa nastane in pride v funkcijo, danes še ni nesporno ugotovljeno ter bo za daljši čas še ostalo nerazrešljiv problem dogajanja v prirodi.

(Po razpravi dr. E. Waltherja)

BELI INDIJANCI

Harry Harlan je v Journal of Heredity opozoril na stare spomine morskega roparja Lionella Waferja iz leta 1687., ki pripoveduje, da je bilo med Indijanci v Panami zelo veliko število albinov. Njih telesa so bila bledejša nego pri belcih in gosto poraščena s srebrnkastim puhom. Podnevi so se ti ljudje najraje zadrževali v svojih votlinah, ker so njihove oči težko prenašale sončno svetlobo. Posebno živahni so bili ob jasnih mesečnih nočeh. Po noči se niso mogli meriti z rdečimi Indijanci. Ljudje so dejali, da imajo mesečne oči, ker so prvič lagie prenašali medlo svetlobo, drugič pa so bile njihove oči res srpasto izoblikovane. Wafer energično trdi, da to niso bili nikaki križanci med belci in Indijanci, češ da morajo biti taki bastardi zmerom mestici Zaka; ne tega še danes ne vemo. Vprašanje mulatov je zelo kočljivo in nastanek albinov se po sami teoriji dednosti še zdaleka ne da razjasniti.

»Zbiratelj« (Flirzlaff-izrezanka)

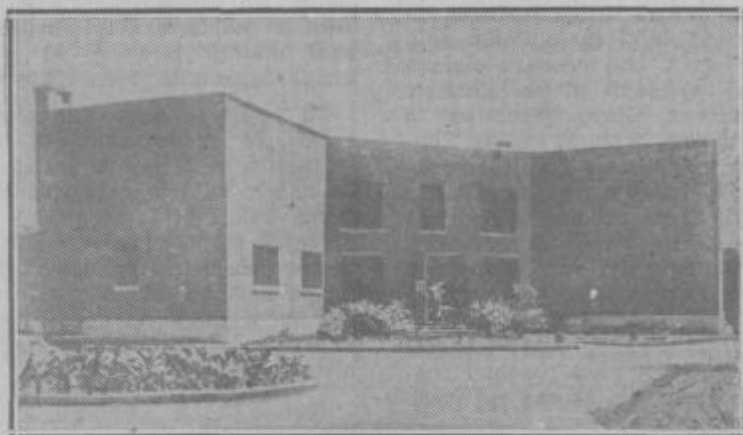
ZIVLJENJE IN SMRT V SING SINGU

(LEWIS E. LAWES)

OSMO POGLAVJE

Cim je osebni popis gotov, dobi jetnik številko, ki se od zdaj naprej rabi v zvezi z njegovim imenom. S tem pa obsojenčevo ime ne ugasne, da bi se nadomestilo s številko, kakor mnogo ljudi zmotno misli.

srajce s pritrjenim ovratnikom ter ostalo perilo. Razen tega sem opazil, kako se poslužujejo vseh zvijač, da bi svoji obleki dali kak drug odtenek sive barve, samo da bi se malo razlikovali od velike neimenovane množice. Čim jetnik nosi svojo lastno obleko, se mu povrne nekaj

Najstrašnejši kraj Sing Singa — hiša smrti

Jetnika odvedejo v tretje poslopje, kjer ga preoblečejo. Tukaj mora odložiti vso svojo obleko, ki se uniči ali pa odpošlje njegovim sorodnikom. Uradnik pogleda celo v njegova usta in med prste, če ne skriva mogoče kakega mamila ali drugih predmetov.

Po kopeli dobi jetniško obleko z grobim perilom: »hikori« srajca, par neokretnih čevljev, nogavice, siv suknjič in sive hlače. Znano progasto obleko so nedavno opustili. Preoblečeni jetnik se v kazniški obleki na zunanjo tako spremeni, da ga spoznajo komaj še njegovi najbližji znanci.

Jetniki so mi zatrjevali, da niso imeli občutka izgube svoje osebnosti in individualnosti s tem, da so dobili številko, temveč tedaj, ko so jim bili odvzeti vsi njihovi osebni predmeti, obleka, denar in dragocenosti. Tudi mi je znano iz izkušnje, da zahtevajo, čim dobe pravico do prednosti, ki se dajejo mirnim jetnikom, naj se jim pošljejo njihove lastne

samozačisti in tudi čut čistote raste v taki meri, ki ne bi bila mogoča, dokler je primoran nositi obleko, ki mu jo zastonj daje država.

Preoblečene jetnike odpeljejo v bolnico k prvemu pregledu. Od tukaj jih odvedejo na dvorišče, kjer dobi vsak velik železen vrč za odpadke, s katerim ga nato vodijo v veliko poslopje, kjer so zaporne celice in kjer vsakega zaklenejo v posamezno ječo.

Ko se obrne ključ v debelih jeklenih vratih, tedaj se šele zave človek svoje velike tragedije.

Celice se zde kakor izdolbene iz žive skale, ker so stene, tla in strop sezidani iz velikih kamenitih plošč. Celice so dolge po 3 m, široke 1 m in visoke poltretji meter. Vrata so pol metra široka, izdelana so iz kaljenega jekla in imajo proti vrhu z železno rešetko zagrajeno lino. Celice leže v vrstah ena nad drugo, za dostop jim pa služi ozek hodnik, odmaknjen za tri metre od vi-

sokega zidu, ki obdaja krog in okrog ogromno poslopje. Vseh sto let, odkar stoji ta mrka zgradba, ni posvetil v njo sončni žarek. Zgradba tudi nima skoraj nobene ventilacije.

V vsaki celici je železno ležišče s slamnjačo, vzglavjem in odejo, električna luč, majhna čaša za vodo in železno vedro za odpadke, ki ga jetnik prinese s seboj.

V prvih mesecih svoje kazni so jetniki ves dan zaklenjeni v svojih celicah, razen ob kosilu in kratke presledke, ko jih vodijo na pregled k jetniškemu zdravniku, psihiatru na opazovanje, v šolo k

skromnemu pouku, h kaznilniškemu duhovniku ali v oddelek za odtise prstov.

Na podlagi tega pregleda določijo slednjč jetniku delo, ki mu je po mnenju kaznilniške uprave najbolj primerno.

Vsi jetniki so soglasno mnenja, da je oni del njihove kazni, ko morajo biti v samotni celici, najtužnejši del njihovega »roka«. Samo en privilegij imajo ves čas samotnega zapora: da smejo vsako nedeljo napisati po eno pismo.

DALJE

(COPYRIGHT BY KING FEATURES SYNDICATE)
(PONATIS TUDI V IZVLEČKU NI DOVOLJEN)

KAKO PIŠEJO

Navdih je muhasta »seba. Dostikrat te obide, kadar ti je nemogoče delati. Mar, silitak pisatelj ne more sestiti za mizo, ako ni na njej vse lepo v redu: svinčnik, strgaljka, črnilnik, vsa navlaka pridnega šolarčka. Razen tega mora biti v hiši popoln mir in prava svetloba: ne premršeno, ne slepečih žarkov.

Mnogi pisatelji morejo čakati po zele, nem papirju — za oči prijetna barva! — šele tedaj, če se n'hoče ni dotaknil dozdevnega nerada na njihovi mizi. Ob kopah papirja se jim uredi tok misli.

Paul Louis Hervier je lani pribil, da večina francoskih piscev še ne rabi pisalnega stroja niti ne narekuje svojih zamislov. Po eni strani je to slabo: rekordov ne morejo dosegati v brzini. Po drugi je dobro: laglje plijo skladne in ubrane stavke. Tako je neki francoski romantik rabil zgolj stara peresa, jih držal narobe, samo da je medtem mogel udobneje oblikovati svojo misel. Nasprotno pa je neki ameriški mož peresa ob 8. zjutraj nspovedal sestaneke svoji tajnici, jel meriti s koraki sobo, ki ni bila nič kaj pripravna, da bi pospeševala navdihnjenje, narekujoč izredno spretno, ne da bi se bil kdaj zagovoril: zvečer ob 11. je bila končana knjiga, polna dogodbic s potovanja po Rusiji.

Istočni pregovor veli: bolje je sedeti ko stati, bolje ležati ko sedeti. Malo je avtorjev, ki bi pisali v postelji ali na ležanki, vendar se dobe tudi takl. Ameriški humorist Mark Twain, ki v tem pogledu ni imel izključne navade, je nekoč priznal, da je najboljše delo opravil pod odejo, pri čemer je bilo treba visokega zglavlja. »Pri tem pa še lahko vtveč kadim,« je dodal.

★

Aleksander Pope je takisto pisal v postelji. Enako se je včas primerilo W. Scottu, ki je ob taki priliki delal prav uspešno. Še izvirnejši je bil s tega stališča Walt Whitman, ki je najrajši zlezal na skladačnico drv in legel vznak, zlagajoč verze, ki so ga proslavili. O Antonu Aškercu sem

stisnal nekda, da je ob plodnih urah sedel na naslanjač in upri noge visoko ob zid ter tako pesnikoval na kolenih.

Nahajamo pa tudi slovstvenike, ki se ne boje dobiti krčnice in črnijo papir stoje. Victor Hugo je baje na ta način dovršil svoj roman »Les Misérables«. Angleški njegov tovariš Charles Reade, ki je bil pre-razdražljiv, da bi bil mogel strpeti mirno na sedežu, je delal slično na visoki polici. Njegov rojak Wilkie Collins, Dickensonov prijatelj, je dosti laglje pisal stoje nego sede. General Wolseley je dal na svetlo več knjig iz vojaškega življenja, nastalih na visokem pultu, pri čemer je mož držal desno nogo venomer na prečki: tako je robotal po cele dneve. Nathaniel Hawthorne je nekoliko romanov, zlasti »Skriptno pismo«, ustvaril v podobnem položaju. Avtor teh vrstic je poslovenil L'île de Pingouins na pol ležec po mizi: niti enkrat ni sedel. Nekaj malega je zložil leže, veliko več pa med hojo po gozdu.

Plodoviti mladinski pripovednik Edward S. Ellis tipka povesti za mlade Američane kar stoje. »Tako storim trikrat toliko, kot bi mogel med sedenjem.« Pa koliko drugač, njih trmic imajo še Muze! Neki romancier je priznal uredniku ženevske »Tribune« (30. 7. 32.): »Snov za svoje povesti najdem, ko se z dvigalom vozim v 5. nadstropje.« Neki drugi: »Četr ure potrebujem, da se obrljem; med tem časom uredim vse svoje umsko delo za ta dan.« Nk.

Dvost
nekoč
in
zdaj

oraj v Rimu
(18. stol.)
podaaj v Nici
in Lugod (20. stol.)
Debo v Kelmorajnu

SAMOTNI ŠOTOR

RESNICNE ZGODBE S KONCA SVETA

N. SPIRIDONOV

V naslednjem pričbujemo prvo izmed treh zgodb N. SPIRIDONOVA — ki predstavljajo tako etnološko kakor literarno svojevrsten dokument. Zgodbe se čitajo nalik heroični pesnitvi iz daljnega, nepoznanega sveta — in avtor teh resničnih zgodb je resničen poet, mož, ki je še pred 15 leti živel kot analifabet v šotoru iz kož severnih jelenov ter se potikal s svojim plemenom ob pritokih Kollme. Jukagiri, neučo ribiško in lovsko ljudstvo, živi v najsevernejših krajih še neraziakane arktične Rusije. Ti ljudje, čijih stike z vnanjim svetom tvorijo le redki prekupčevalci s kozuhovino, skoraj ne vedo ničesar o veliki ruski revoluciji. SPIRIDONOV (njegov pravo ime je Taki) je prišel v mladih letih v službo nekoga ruskega svečenika kot hlapec, za časa revolucije pa v neko sibirsko mesto, kjer se je naučil pisanja in čitanja. Danes je znanstveni sodelavec na ljenin-grajski univerzi.

Šaman piha

Saman piha, veter dela, — pravi Imteurgin sam zase. Ustavi jelena in zakliče svojemu sinu: — Kutuvja, paziti morava, da naju veter ne prevrne in ne zasuje s snegom. Daj, poženi va jelene domov. Prešela sta jelene in jih poglala k šotoru.

— Hej, hej, — vpijeta na živali, ki se spuste v zložen tek. Nenadoma pa zagledajo na snegu nekaj velikega in temnega, ki je zdolaj široko, proti vrhu pa se zožuje v konico. Živali vržejo rogovje nazaj, dvignejo rep po konci in se plaše. Potem dvignejo glave, pogledajo še enkrat in vohajo.

Od onega neznanega črnega in temnega diši po dimu. Bil je šotor, ki ga jeleni niso več spoznali — preko noči so ga pozabili. Čreda je v strahu planila nazaj in bežala v tundro. Le s trudom sta jo Imteurgin in Kutuvja vrnila. Jeleni so obotavljaje se stopicali po snegu in strahoma škilili na šotor.

Spredaj je šel vodnik, velik, siv jelen. Kakor suho jelševo grmovje mu je štrlelo rogovje iznad glave. Zdajci je divje prhnil in nameril rogovje naravnost na šotor. Še trenutek in bil bi dvignil šotor v zrak ter ga na rogeh vlekel v tundro. Tam bi ga bil poteptal s parklji in raztrgal z rognil.

— Mee! — zakriči za šotorom ženski glas. — Ne bodi tako hud, stari!

Z usnjatim vedrom v roki skoči iz šotora ženska, oblečena v kozuhovino nasto obleko, hlače in jopič scela.

— Tu imaš nekaj. — vzkligne in izlije na jelena polno vedro urina.

Vodnik sunkoma upre prednji nogi v sneg in se poželjivo obližuje. Drugi jeleni so zavohali človeški urin, tako k

vodniku, se gnetejo na kup ter ližejo njega in prostor, kamor je padel urin.

V tem trenutku so se priplazili ljudje k čredi, pograbili mršavega jelena za noge, ga zviekli proč, prijeli za roge in ga zaklali. Rano so zamašili s kosom ledu, da bi kri ne prišla po n. otreonem v izgubo. Enako so storili še z dvema drugima jelenoma.

— Oče — pravi Kutuvja, — morda bo dovolj mesa za veter?

— Kdo naj to ve, — odvrne oče zamisljen. — Zdaj imamo mesec »trmoglavega starega bilka«. Za njim pride mesec »pičlega mesa«. Veter bo še dolgo pihal.

Nekoliko je pomislil in dodal:

— V prejšnjem snegu*) smo ubili pet jelenov, pa ni bilo dovolj. Gladovali smo. Kar še enega zakoljimo.

In zaklaj so še enega jelena.

— Bo zdaj zadosti?

Oče se je ozrl na jelene, na njihova rogovja, ki so se potresavala, kadar so živali mulile mah, in na njih kosnate repe. Zasmilile so se mu in pokimal je.

— Da, to bo dovolj.

Z rokavom si je otrl pot z obraza. Nenadno je potegnil močan piš od nočne strani, odtrgal usnjato pokrivalo s šotora, ga zasukal in treščil s ploskom v sneg. Dve ženski sta se zapodili za njim, ga ujeli ter ga z jermenj privezali na prečni drog šotora.

Konec jermenov sta privezali za jelena rogovja, ki so štrlela iz snega poleg šotora.

— Zdaj bo držalo, — je pritrdil mož.

— Zdaj ne bo več odletelo.

Veter je podil goste oblake snega po tundri, pihal mrzli prah v ljudi in živali, jim mašil oči in jemal sapo. Ljudje so

*) = prejšnjo zimo.

zlezli v šotor in obtežili znotraj konce usnjatih sten s težkimi trupli ubitih jelenov, da bi jih veter ne odtrgal.

Šotor je bil znotraj predeljen. En del, obložen s kožami, je služil za spanje. Ljudje so se slekli in zlezli v pregrado. Vseh pet, oče, mati, manjša hči in sin z ženo, je posedlo okoli leščerbe po ležiščih iz jelenjih kož.

Nad leščerbo je visel obtoččen bakreni kotel, zakrpan ob izlivku s koščkom pločevine. Čajnik je bil do vrha natrpan s snegom in ljudje so čakali, da se sneg stopi, da bi ga lahko pili.

Uprli so glave v kožnato pokrivalo pregrade in sedeli nagi v krogu, tesno stisnjeni drug ob drugega. V sredi je stalo leseno torilo. Posegali so vanj s koščonimi žlicami in srkali jelenjo kri, začinjeno z drobno sesekljanimi surovimi jetri in ledicami.

Snežna vihra je bobnela po stropu in stenah šotora. Zmrzlo usnje se je treslo v vetru in donelo.

— Kaj pa pes? — vpraša deklica.

— Pusti ga noter.

Deklica je privzdignila konec zavese. Pes je tega le čakal, takoj je zlezal noter in legel k ljudem.

— Glej, poln je snega, — pravi deklica in z žlico odrgne sneg s kosmatega psa. Nato obližne žlico in je mirno dalje.

Dokler se je čajnik grel, je oče legel na jelenjo kožo in zaspal. Nenadoma pa se je jel premetavati in mrmrati nekaj nerazumljivega.

Deklica se stisne k materi in plaho zašepeče:

— Očetu moramo pomagati: Gotovo se bori z vetrom.

Objame z rokama psa okoli vratu in ga pritisne očetu k nogam.

— Hitro! Pomagaj očetu! Z vetrom se bojuje.

Pes je zavohal noge Imteurginove in odtrgal z ene pete zasušen kos blata. Oče je mignil z ного in se prebudil.

— Hah, — je zavzdihnil, — strašne sanje sem imel.

Hči se je od strani ozrla nanj in se spet privila k materi. Imteurgin si je prižgal pipo, zakašljaj in začel pripovedovati:

— Hodil sem po gozdu in iskal drogov, na katerih sušimo meso. Izbral sem si drevo brez vej, ki je zelo pripravno za kobilu. Upognil sem ga k tlom, da ga odrežem. Pri tem sem opazil, da sem sekuro in nož pustil do-

ma. Besna jeza me je popadla in začel sem vleči drevo, da bi ga izpulil. Drevo pa je stalo trdno in se ni dalo izpuliti. Bil sem že čisto brez moči in sem se zgrudil na zemljo. Oziral sem se okrog — morda najdem kako šibkejšo drevo. Kar vidim: za debelim drevosom sedi stari in si sesa šapo — medved. Mislim si: gotovo je lačen in hudo sem se prestrašil. Vržem se na trebuh in lezem proč. Trnje in grmovje mi je razpraskalo roke in obraz, pa sem le leze! in lezel zmerom dalje. Prilezel sem do gričev, ki so modeli iz vode in sem legel po dolgem. Ves sem bil v vodi, samo glava je gledala ven.

Medved zdaj ne bo spoznal, da-li je to kak grič ali moja glava, sem si mislil in še zmerom lezel dalje. Potem se previdno ogledam — medveda že ni bilo več videti.

Vstaj sem, pa sem se zmerom še ogledoval in se skrival za drevje ter tekel proti domu. Kar se pred menoj zlomi veja. Ozrem se kvišku: Ojoj! Medved mi teče nasproti. Spreдай. Ves je rdeč kakor ogenj. In kako mršav je — čreva popolnoma izsušena, trebuh pa mu je upadel do hrbtenice.

Oj, zdaj me gotovo požre!

Krenil sem stran, medved za menoj. Tresk — pa me je zadel od zadaj s svojo šapo. Padem na hrbet, on mi pa stopi na prsi in me zgrabi z zobmi za vrat... toliko da mi ga ni pregriznil. Še sreča, da sem se zbudil.

— Kako strašno, — pravi Kutuvja, — če bi bil vedel prej, bi ti stisnil v roke kopje ali sekuro.

— Škoda, da nisi tega napravil, — je dejal oče in si obrisal pot s čela.

— V prihodnje položi pred spanjem kopje zmerom poleg sebe.

— Prav imaš, Neuskat. Tako bom storil.

Imteurginova žena je razprostrla tju-lenjevo kožo po tleh. Jo pokrila z desko in postavila nanjo pet lesenih torilc. Nalila je v torilca tople vode in položila nekoliko kosov zmrznjenega mesa na desko. Ljudje so glodali meso in vmes pili gorko vodo. Neuskat je vzela velik kos mesa in ga porinila psu v gobec. Zdajci je deklica zakričala:

— Mati, oče! Majhni nisi so prišli!

Obrnila se je, pobrala nekaj z obema rokama in podala očetu.

— Kaakume! — se je začudil oče, — prav kakor pes.

Pobožal je novorojeno ščene, ga obrisal ob kožnato blazinico in ga dal ženi.

— Daj gostu kaj jesti.

Ščene pa ni hotelo jesti, samo cvililo je. Žena ga je vzela in ga položila nazaj k psiči.

Minula je noč. Ljudje so se naspali in so vstali. Psica je imela že štiri mlade.

— Zdaj, — je dejal oče, — bomo pa videhi, katero izmed njih je najmočnejše.

Zlezel je s Kutuvjo iz pregrade. Oblekla sta mrzle in bodeče kožnate hlače in jopiče in hotela ven. Toda stene šotora se niso dale odgrniti. Šotor je bil do vrha zameten. Od vseh strani je pritiskal sneg nanj.

— Oj, — je dejal sin, — sneg je stisnil šotor, toliko ga je veter nanessl.

— Da, — je rekel oče, — taka je stvar. Treba bo sneg zmetati v šotor.

Ko se je sneg nakopičil v šotoru, je vzel oče ščeneta in jih potisnil globoko v sneg. Samo cvilila so in izginila v rahlem kupu. Ženske so stopile ven in se sklonile nadenj.

— Zakaj ne zlezejo ven? — je vprašala Neuskat.

Tedaj pa se je s smrčkom in s pred-

njnimi šapami prikazalo najprej eno, potem pa še drugo ščene iz snega. Deklica ju je pobrala in dela pod jopič, da ju ogreje.

— Brr, kako sta mrzla! — se je stresla.

Ostalih dveh ni bilo in jih ni bilo.

— Poginila sta, — je rekel oče.

— Da, — je menil sin, — mrtva sta.

Razgrebli so sneg in izkopali dve majhnim kepi. Kutuvja je otreseel sneg z zmrzlih smrčkov in dejal:

— Šapice so kakor palice, tudi rep je kakor palica. Nos pa je čisto bel. Zmiznila sta.

Ena izmed žensk je prinesla izza ograde kos mesa, ga razrezala v režnje, tanke kakor cunjice, in zavila vanje glavi mrtvih psičkov.

— Pojdita domov. Spotoma jejta meso, — je dejal oče mrtvima psičkoma. — In ko bosta velika, pridita spet k nam. Pomagala nam bosta živeti in čuvala bosta našo čredo pred volkovi. Tako.

Potem sta oče in sin potisnila ščeneti globlčko v sneg in zlezla nazaj za pregrado.

(Prev. B. B—k)

UNIVERZALNOST UMETNE SVILE

Čeprav se ni bati, da bi konj, ki ga tako dosledno izpodriva motor, kmalu izumrl, vendar si že zdaj prizadevajo najti nadomestila tudi za tiste reči, ki jih nekako v drugi vrsti dobivamo od njega. Zdaj so našli, da je za loke pri goslih, v katerih je bila doslej napeta konjska žima, prav tako uporabna umetna svila. Ta material ima celo prednosti: ni ga treba tako pogostoma mazati s kolofonijo, niti so dokaj trajnejše in strune baje celo lepši pojo kakor pod lokom z žimo.

POMEN SPORTNE OBLEKE

Na inštitutu za telesno vzgojo v Lp-skem so naredili prav zanimive poskuse, hoteč dognati, kako vpliva obleka na utrujanje pri telesnem naporu. Pri šolarjih so merili hitrost dihanja, utrip in krvni pritisk, in sicer najprvo neposredno po telovadbi v navadnih oblekah, potem pa po telovadnju v smotrno ukrojeni telovadni obleki. Dognali so: po telovadbi v civilni: dihanje 32 na minuto, utrip 124, krvni pritisk 124 mm — v telovadni obleki pa: dihanje 24, utrip 102 in krvni pritisk 117 mm. Te številke jasno kažejo, da se v neprimernih obleki troši dokaj več dragocenih fizičnih sil kakor v odelu ki je narejeno za naglo odvajanje odvišne telesne toplote.

Paula Henneberg: Zima v parku

NAJSTARŠE VRTALNO POLJE

DR. ARNOLD HEIM, univ. prof. v Kantonu

Sečuan z nad 50 milijoni prebivalstva je najmočnejše naseljena kitajska provinca. Najpomembnejši rudniški okraj je tukaj Tseliutsin, kjer je več ko milijon ljudi zaposlenih s pridobivanjem in razpečavanjem soli.

Stara kitajska pisarja pričajo, da so tod že za Kristusovih časov pridobi-

Primitivni vrtalni stroji, ki dosega-
jo višino 30 do 40 m

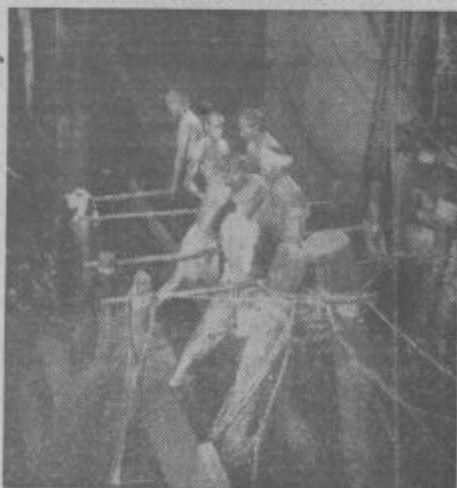
vali sol. Ko so se pa prirodni slani vreli ob reki izčrpali, so Kitajci izumili tehnično vrtnanje, ki se je potlej na splošno udomačila že pred več ko tisoč leti. Danes se razprostira vrtalno polje na tem mestu celih 15 km v dolžino in 3 do 4 kilometre v širino. Mogočna vrhna skorja terena, sestojeca iz krvavordeče glin in plasti peščenca, je prevrtana na več ko 4000 mestih. Sol je v nižjih plasteh triaške formacije bolj puščavskega klimatskega razdobja, ki je zdaj že najmanj 50 milijonov let za nami. Takrat so se celinska morja posušila in počasi jih je pokrila skorja glin in peska.

Pri izbiranju točk, kjer naj se postavijo novi vrtalni stolpi, se ljudje tukaj ne ravnaajo po geoloških preudarkih, ampak se zanašajo samo na vedeževalce. Temu se ne smemo tako zelo čuditi, če pomislimo, da so tudi v državi Oklahoma (USA) še to stoletje vrtali samo tam, kjer je na vodoravno podlago vržena kocka kar na mestu obstala.

Ko je mesto določeno, se najprvo izkoplje 20 do 30 m globok jašek, nad njim pa začno postavljati sam vrtalni stolp, in sicer iz obeljenih borovih hlobov, ki jih združujejo v mogočne svežnje z bambusovimi vrvmi in utrjujejo

z lesenimi klini. Na ta način se lahko postavijo 30 do 40 m visoki stolpi, ki torej niso nič manjši nego jekleni stebri po najmodernejše urejenih kalifornijskih petrolejskih poljih. Blizu vrha se pritrdi močan prečni tram s koleškom, čez katerega teče močna bambusova vrv. Za samo vrtnanje služi železno dleto, ki se po standardnem načinu vsakega sunkovitega vrtnanja dviga in spušča s pomočjo dvoramnega vzvoda. Mehaničnega dela, ki je za to potrebno, pa ne opravljajo niti vodna kolesa niti kakšni drugi pogonski stroji, marveč vidiš pri vsakem stolpu samo tri ali štiri pare napol nagih dečkov, ki po taktu prestopajo enkrat na eno, enkrat na drugo stran po vzvodu, ki niha okrog podporišča ter dviga in spušča na koncu pritrdjeno vrv z vrtalnimi dletom. Izvrtana zemlja se spravlja iz luknje po bambusovi cevi, ki ima na koncu žlički podoben poklopec.

Do globine 30 ali celo 60 m se izvrtina opaži z bambusovo cevjo, da se ne more posipati. Ob Jangtseju pri Ki-

Navrtavanje vrelcev: Tri dvojice mo-
ritmično pritiskajo vzvod, ki nosi na
koncu vrtalno dleto

angu so urejeni veliki nasadi nekega posebej vzgojenega orjaškega in trdnega bambusa, ki izvrstno služi v ta namen. Spodnji del izvrtine pa ostane brez opaža, kar je zlasti za geologa zelo velik nedostatek, ker ne more zanesljivo preiskovati materiala pos-

meznih plasti. Zaradi drsanja dleta in vrvi ob stenah izvrtine se namreč zemlja vsa pomeša, tako da ni mogoče reči, kaj izvira iz ene, kaj pa iz druge terenške plasti.

Na glavno slojišče soli zadenejo povprečno 1000 m globoko, vendar pa se vrta ponekod celo do globine 1160 m. Glede na primitivne vrtalne metode so to prav rekordne globine. Seveda pa potrebujejo za posamezne izvrtine ne le nekaj let, marveč dostikrat cela desetletja pri nepretrganem delu. Pregovora, da je čas zlato, Kitajci pač še ne poznajo.

Sol se spravlja iz teh »vodnjakov« v obliki koncentrirane solne luže, in sicer v vedrih od bambusa, ki jih vlačijo iz jaškov z volni, vpreženimi v velike vitlje z navpično osjo. Vsakih 15 ali 20 minut se lahko potegne po eno polno vedro.

Načrpana solna luža se odvaja po bambusovih ceveh v najbližjo izparilnico. Včasih teče sama zaradi prirodnega padca, dostikrat pa se mora poganjati s primitivnimi črpalkami na nožni pogon, če je teren gričevnat.

KAKO ZIVALI IZKORIŠČAJO CLOVEŠKE IZUME

Ko so zgradili prvo pacifično železnico preko severne ameriške celine, so se majhni prerijski volkovi, imenovani kojoti, silno bali vlakov in takoj zbežali, če so iz daljave začuli ropot prihajajoče kače. Toda kmalu so opazili, da padajo iz jedilnih vozov zanje okusni ostanki jedi in da sopihajoči nestvoči nikakor niso nevarni. Zato so kmalu prišli bliže in čakali, kdaj se pripelje kakšen vlak ter jim zapusti kaj dobrega za pod zobe. Tako se tudi morski somi že zdavnaj ne boje več parnikov, temveč jim sledijo na stotine kilometrov daleč in čakajo na odpadke, ki jih mečejo iz ladijske kuhinje v morje.

Lovci, ki so streljali divjačino v Afriki in Aziji, pripovedujejo, da prihitijo na strel z vseh strani jastrebi in druge ujede, ki žro mrhovino, ker vedo, da pomeni strel smrt za kakšno žival. Isto store veliki alpeki krokarji, ki že zdavnaj vedo, da pomeni pok puške priliko za dobro pojedino.

Večkrat je možno opažati ujede, ki leto za vlakom in napadajo manjše ptice, ki beže preplašene od vlaka. V Švici je na neki progi skobec redno sedel na vlake in od tu napadal ptice, dokler ga ni zavirač nekega tovarnega vlaka ki je slednjim imel dovolj tega načina lova, počil s dobro pogodnim strelom iz puške.

Ob podeželskih cestah, kjer je velik avtomobilski promet, je dandanes mnogo več dnevnih in nočnih ujed, kajti ptiči, oslepljeni od reflektorjev, so večkrat žrtve avtomobilov in postanejo plen ujed.

Tamkaj se solna raztopina v velikih železnih ponvah upari, s čimer je dolgotrajni in naporni proces pridobivanja tega prepotrebnelega poživila končan. Ponve v izparilnicah se kurijo kar z gorljivimi plini, ki v velikih množinah uhačajo iz istih jaškov, v katerih se črpa solna luža. Čeprav so v Sečuanu še nekatera druga izdatna nahajališča soli, so vendar solarne pri Tselutsinu najmočnejše baš zaradi tega, ker je tukaj kurivo za uparivanje skoraj zastoj. Pri nekaterih izvrtinah vre iz zemlje tudi petrolej.

Sol iz teh krajev prihaja na trg v velikih umazanih kladah. Stotine kilometrov daleč jo raznašajo tovarniki na lastnih plečih ali pa z mulami, osli in konji. Ta posel je več ko naporen, ker so pota še v najprimitivnejšem stanju. Kar si takle sečuanski Kitajec s podporo ali pa brez podpore opija natovori na rame, presega vse, kar zmorejo druga človeška plemena. Dostikrat prenašajo posamezniki do 150 kg soli in nemačokdaj po cele tedne brez pravega počitka.

Od dvajsetveka že sledijo vrane in druge ptice oraču in pokončujejo podzemsko golazen. Tudi mnoge morske ptice se ne trudijo več z iskanjem hrane, temveč rajše sledijo ribiškim ladjam ter se hranijo z mrtvimi ribami, ki padajo s krova, ali z ribami, ki niso za prodajo ter jih ribiči mečejo nazaj v morje.

Med vojno so doversko priistanišče v Angliji zaprli pred nemškimi podmornicami na ta način, da so pred njim potopili dve veliki ladji. Po končani vojni so ju razstrelili. Potapljači so položili dinamitne naboje in ko so jih vžgali, je seveda eksplozija ubila mnogo rib v okolici, ki so postale plen galbov. Ti so takrat prenehali loviti ribe in čakali na obrežnih skalah na novo razstreljevanje. Po vsakem poku so se dvignile jate, obkrožile mesto eksplozije in se nasitile z mrtvimi ribami. Seveda je to veselje trajalo le nekaj dni. Iz tega razvidimo, da ni samo človek pristaš načela, kako bi z najmanjšim trudom čim največ dosegel, prv.

SPECIALISTI

Cim bolj napredujeta znanost in tehnika in čim bolj se praksa poslužuje sadov tega razvoja, tem bolj komplicirano postaja življenje. Namestu splošne izobrazbe, ki je bila ideal starih klasičnih narodov, sta se znanje in praksa razcepila, specializirala in prosluli strokovnjak z vsemi svojimi dobrimi in slabimi lastnostmi je postal diktator vsega bitja in žitja.

Pri vsakem drobnem problemu, ki se nam zastavi v vsakdanjem življenju, moramo zmerom iznova spoznati, kako slepo smo odvisni od strokovnjakov. Že najpreprostejše priprave v gospodinjstvu so potrebne od časa do časa večje roke strokovnjakove, da popravi škodo zaradi obrabe. Plinski štedilnik ali pečico gospodinja že še nekako sama pregleda in očisti. Cevja, ki mu dovaja gorivo iz plinarne, pa ne more več sama nadzorovati. To je že torišče za udejstvovanje prav svojevrsnega specialista, tako zvanega »vohljača plina«. Ta strokovnjak hodi po cestah in kjer se mu zdi, da bi utegnila biti počena plinska cev, navrta na nekaterih mestih cestni tlak, vtakne v izvrtine neko cev in vohlja na katerem mestu uhaja plin.

Ženske iz bogatejših hiš štejejo med svoje dragocenosti tudi biserne ovratnice. Biseri pa imajo kakor znano lastnost, da včasih zbole, to se pravi, da postane bleščeča vnanja plast motna. Proti tej bolezni se da pomagati na ta način, da nosi nekaj časa bisere druga oseba, katere specifična telesna temperatura in kemična reakcija kože tako učinkujejo, da se biserom povrne prvotni sijaj. Če je ogrlica majhna in iz drobnih biserov, ni proti temu načinu zdravljenja nikakega pomisleka. Dragocenih, velikih biserov pa seveda nihče ne daje rad iz rok. Na srečo zdaj že ordinirajo posebni specialisti »zdravniki biserov«, ki umejo spretno odluščiti oslepelo vrhno plast bisernice, tako da pride na površje spet bleščeča zdrava snov. Vrhna kožica, ki se operira, je tako tenka, da se jagode prav nič ne zmanjšajo in ostane njih vrednost nespremenjena. Ti specialisti za bisere so še prav redki in seveda izvrstno zaslužijo.

Na področju umetnostne obrti dela cela vrsta specialistov, ki bi jih pa pravilneje imenovali originale. Nekateri zbiratelji starin nakupujejo prastare tkanine, med njimi tudi svileno blago, ki so

ga stoletja docela cropala dragocenega lesaka. Tako tkanino umejo na poseben kemični način tako regenerirati, da se ji vrne ves nekdanji sijaj in prvotna trdnost, pa najsi je bila še tako krhka in preperela od starosti. V to panogo umetnostne obrti spadajo tudi ponarejevalci umetnin, med katerimi pa se najdejo mojstri, ki skoraj prav nič ne zaostajajo za stvaritelji svojih kopij.

Najbolj razviti so poklici specializiranih strokovnjakov seveda v vseh panogah znanosti in tehnike. Zadnji čas se n. pr. mnogo čuje o raziskovalcih človeških možganov. Ti ljudje razrežejo možgane na desetisoče tenkih rezin, ki jih potlej kemično analizirajo in pregledujejo pod mikroskopom, iskajoč tistih snovi in tistih posebnosti njihovega ustroja, ki naj bi bile značilne za tak ali tak značaj, za neke posebne sposobnosti in vrline, ki jih je za življenje kazal njih lastnik.

Znanost pozna dalje neke čisto posebne specialiste, ki se bavijo s helmintologijo, to se pravi s proučevanjem vsakovrstnih zajedalcev, ki so si izbrali človekovo drobovje za svoje bivališče in redišče. Ta poklic utegne biti celo življenjsko nevaren, ker preiskovalcu dostikrat ne preostaja drugega, kakor da dela poskuse na lastnem telesu.

Dalje pozna znanost ljudi, ki so namenjeni posvetiti vse življenje črvom, nematodam vseh oblik in velikosti. To so tisti okrogli črvi, med katere spadajo n. pr. tudi trihine, ki torej žive izključno samo na stroške drugih živih bitij. Ti črvi so povsod v ogromnih množinah. Če bi postale mahoma nevidne vr snovi, iz katerih je sestavljena zemlja in vsa živa bitja na njej in bi ostala vidna samo nitkam slična bitja, ki jim pravimo nematodi, potem bi vzlic temu v obrisih lahko razlikovali vse oblike zemeljske oble, pa morja, reke in potoke, vse živali in ljudi ter celo rastline, zakaj prav vse kar ima le količkanje zveze z organskim življenjem, je na drobno prepletano z nematodi.

Poznamo tudi specialiste, katerih delo je na vso moč preprosto, a vzlic temu tako svojevrsno in nevsakdanje, da ne spadajo v nobeno skupino običajnega človeškega dela. Tako ima n. pr. nekaj mest na svetu nadzornike ulične razsvetljave, ki na podlagi objektivnih zaznamkov merilnih aparatov prižigajo o mraku z

osrednjega mesta cestne svetilke in sicer v tistem vrstnem redu, kakor se pač temi in v posameznih delih.

V poljedelskih institutih so zaposleni risarji, ki vse življenje rišejo žuželke, škodljivce, ki odjedajo kmetu plodove njegovega truda polnega dela. Stenska slika, ki kaže od najrazličnejših plati nekatere gosenice, je rezultat večmesečnega dela. Ko že govorimo o slikarjih, je vredno omeniti nekega nedavno umrlega kopista, ki je v vsem svojem življenju preslikal le kakih dvanaest starih mojstrov, toda v pogledu slikarske tehnike tako dovršeno, da se po pravici lahko kosajo z originalom.

Filmski igralci so dolžni hvalo prizadevanju nekega specialista, ki se mu je posrečilo najti najboljše obrambno sredstvo proti kvarnemu vplivu žarkov jupiterskih svetilk, s katerimi se osvetljujejo scene med snemanjem. Preskusil je najrazličnejši prozorni material in našel slednjič steklo, ki nemoteno propušča svetle žarke, zadržuje pa kemično aktivne žarke, od katerih se vnamejo oči in opeče koža.

Pri večini raziskovanj, ki so namenjena človeškemu zdravju, igra poglavitno vlogo mikroskop s temnim ozadjem. Pod temi mikroskopi se vidi samo raziskovani objekt v popolnoma temni okolici, ker so za opazovalca vidni samo tisti žarki, ki se z objekta odbijajo v njegovo oko. Tudi za opazovanja s temi mikroskopi mora biti človek strokovnjak.

Tkanina s katero so opeta krila letal, mora biti na poseben način pripravljena,

da je dovolj gladka in gosta. V Ameriki rabijo za prevleko celulozni nitrat in celulozni acetat. Ti dve snovi sta pa strupeni in je ravnanje z njimi zelo zdravju škodljivo. Le redki ljudje lahko opravljajo ta posel delj časa brez večje škode. Zdaj so našli, da zoper te strupe prav dobro pomaga mleko. Peskarji, ki so zaposleni v tovarnah za letala, morajo spiti po dva ali celo tri litre mleka na dan.

Med nenavadne poklice spadajo tudi pripravljalci strupov po različnih javnih institutih. Njihova naloga je najti snovi, ki naj bi nadomestile strupe, toda tehnično nenadomestljive preparate. Tako se n. pr. išče nenevarno sredstvo za škropljenje sadnega drevja. Veliko si obetajo od soka, napravljenega iz korenin derris, ki jih najde v Javi in Borneu uporabljajo za ribolov. Če se vlije ta sok v vodo, priplava čez nekaj časa na površje množice mrtvih ali vsaj popolnoma omamljenih rib, ki se v takem stanju seveda z lahkoto polove. Ribe so sicer zastrupljene in se brez nevarnosti uživajo. To, navidez protislovno dejstvo je utemeljeno s tem, da se strup tistih korenin zelo naglo razkroji in izgubi smrtonosno moč.

Navedeno so le nekateri primeri iz dolge vrste specialnih poklicev, o katerih se le malo sliši in v katerih se le malo ljudi udejstvuje, ki pa za to niso nič manj važna sestavina v zapletenem organizmu naše moderne dobe, ki zahteva čedalje širšo delitev dela in čedalje drobnejšo specializacijo.

ODPORNOST SVETLOLASIH IN TEMNOLASIH LJUDI

Često so opazovali, da je nalezljivost infekcijskih bolezni pri svetlolasih in rdečelasih ljudeh večja, kakor pa pri temnolasih. Morda so nasproti škodljivim učinkom bacilov manj odporni ter vsebuje njih organizem manj protistrupa, s katerim bi onemogočili življenje infekcijskim organizmom. Posebno se to opazuje pri septičnih infekcijah, to je pri takih zastrupljenjih, ki jih povzročajo bakterije. Vsekako je procentualno več smrtnih primerov pri svetlolasih in rdečelasih ljudeh. Pri črncih n. pr. sploh ne najdemo toliko septičnih obolenj, kakor pa pri belcih in tudi se jim rane ne gnoje tako hitro. Torej mora obstojati neka relacija med nalezljivostjo in barvo las, ali bolje rečeno pigmentacijo človeka; kajti nele lasje, temveč tudi koža je pri individuumu več ali manj pobarvana z naravno barvo organizma, s pigmentom. Zdravnik dr. Fecht, ki se je dolga leta bavil s tem problemom, je prišel do prav zanimivih za-

ključkov. Po njegovem mnenju je pigment tako rekoč hormon kože in njegova najvažnejša naloga obstoja v tem, da se stalno bori proti bakterijam in parazitom v krvi. Z umetnim pigmentiranjem, oziroma umetnim dovajanjem pigmentov bi moralo biti mogoče pobijati infekcijske bolezni in zvišati odpornost slabo pigmentiranega človeka. Dr. Fecht je vbrizgnil umetni pigment jetičnim in pospešil tudi naravno pigmentacijo po umetnem višinskem soncu. Doseženi rezultati potrjujejo domnevo, da so temnolasi ljudje nasproti septičnim infekcijam odpornejši od svetlolasih! I. B.

DOŽIVLJAJI V DŽUNGLI

FRANK BUCK

8. POGlavJE

UBIJE VELIKO ANTILOPO, BOJI SE PA MALEGA JEZEVCA

Kmalu po svoji vrnitvi v Singa-pore sem izpustil upornega in nasilniškega pritlikavega bivola ali kakor smo ga po domače krstili »malega capina« v zagrajeno ogrado na posestvu, kjer sem običajno pasel ujete prežvekovalce, antilope, jelene in druga divja goveda.

Hlapcem je pa običajno le za kratek čas uspelo gospodariti na ta način z »malim capinom«. Ni minulo niti četr ure in divjak je že vlačil vso šestorico sem in tja po dvorišču ter sem jim moral poslati še štiri ljudi na pomoč, da so lahko obvladali to majhno bitje jeklenih mišic.

Jezevec — strah »pritlikavega bivolca«

Ograjeni prostor je obsegal kake štiri orale. Nato sem ga skušal navaditi na ponižnejši način življenja. Vrgel sem mu okrog vratu dve zanki ter so za en konec vrvi pograbili trje krepki dečki, a za drugega spet trije. Obe skupini sta napeli svojo vrv tako, da je žival stala pravokotno v sredi. Nategnjeni vrvi sta preprečevali, da bi se bojeviti pritlikavec v koga zakadil in sta omogočali našim fantom, da so ga vodili gori in dolj po staji. Smoter teh poskusov je bil, da se uporniku pokaže, kdo je gospodar in da se ga vsaj toliko ukroti, da bi ga zjutraj lahko pripeljali iz njegovega hleva v ogrado, ne da bi pri tem vsako jutro prišlo do krvavih spopadov med njim in drugimi živalmi.

Po dveh tednih tega postopka smo žival že ukrotili toliko, da je šla sama, čeprav še ne prav posebno ljubeznivo, iz svojega hleva, ki ni bil običajni živinski hlev razdeljen v predele, temveč enostavna majhna kajžica brez sten, zbita iz nekaj močnih bambusovih drogov.

V enem bližnjih hlevov sem imel spravljenega doraslega nilgajskega kozla, največjo vrsto azijske antilope. »Mali capin« očitno ni ljubil te živali, ki je skupaj s svojo ženko delila njegovo ogrado. Mogoče jima je moj pretepač s Celebesa zameril, da sta se obe antilopi smeli pastti po mili volji, medtem ko je bil on privezan z debelo vrvjo na kolec.

Kadar smo »malega capina« vodili iz hleva v stajo, je zmerom povsili glavo, ko je šel mimo antilope. Srdito je zavil oči proti sosedu ter se skušal zagnati vanj malik krvoločnemu bojnemu petelinu v pričakovanju borbe. To je prišlo »malemu capinu« že tako v navado, da smo morali odslej voditi antilopi pred pritlikavim bivolum na prosto.

Sicer se pa moj pretepač s Celebesa po svoji teži in velikosti ni mogel niti primerjati z antilopo. Antilopa se je dvigala kot gora nad pritlikavcem ter je tehtala nad 350 funtov. »Mali capin« je bil videti poleg nje prav smešen ter je napravil vtis, da bi lahko stal pod trehuhom nilgaja.

Antilopski par se je zmerom držal v previdni razdalji. Kljub temu ga je pa »mali capin« neprestano mrko gledal ter od časa do časa zaničljivo zarohnel proti mirnemu sostanovalcu.

Nekega dne zashšim klice na pomoč. Strežnik mi je na vso moč mahal z rokami, naj takoj pritečem k njemu, vmes je pa na ves glas kričal, da je anoa utrgala vrv in napadla azijskega kozla.

Stekel sem proti možu in ko sem prihitel tja, sem videl, kako je pritlikavi bivol pomeril z rognji proti antilopi. Anoa se je izognila strašnim rogovom nilgaja s spretnim odskokom, hip nato pa se je z vso silo zakadila od strani v trebuh antilope. Ko sem se pojavil na bojnem pozorišču in sklical tovariše na pomoč, se je »mali capin« pravkar pripravljal na nov naskok.

Nilgaj je tedaj v samoobrambi tudi nameraval preiti v napad. Podoba je bila, kakor bi se zdaj pa zdaj zaletela ogromna lokomotiva tovornega vlaka z majhnim strojem ozkotirne železnice. Toda anoa je spet švignila kot blisk ob veliki antilopi, nato se je pa pognala z neverjetno silo svojemu nasprotniku v sredo trebuha. Njeni rogovji so se zagrebli v antilopinemu telesu.

Tedaj sem bil priča enega najzagonetnejših prizorov svojega življenja. Anoa je dvignila na rogeh nasajenega kozla visoko v zrak, kar predstavlja naravnost neverjetno delo za tako majhno žival in je nato stresla svoje breme.

Antilopa je kot prazna vreča treščila na tla tik ob mukajoči samici in obležala stokajoč na zemlji. Trebuh ji je bil na široko razparan. Anoa je očividno pograbila moriška strast. Naperila je svoje roge še enkart proti umirajo-

čemu nasprotniku. Priskočil sem v zadnjem trenutku, da sem lahko preprečil vsaj to krvoločnost. S pomočjo strežajev sem ji vrgel zanko okrog rogov in slednjič smo privlekli pritlikavega šampijona živalskega kraljestva nazaj v njegovo stajo.

Moj glavni malaški paznik Ali, ki je bil tudi moj namesnik na posestvu, je sumil nekega strežnika, da je odvezal vrv oziroma vsaj razrahljal voz, ker bi rad videl, kako bo anoa napadla antilopo. Najbrže je bilo tako, ker ne morem verjeti, da bi mogla anoa pri vsej svoji moči utrgati debelo vrv, s katero smo jo privezali na kolec.

Nekaj dni pozneje sem videl »malega capina«, kako se v največjem strahu stiška v najskrajnejši kotiček svojega hleva. Blizu njega so zevala vratca majhne kletke, v kateri sem imel nastanjenega ježevca. Nenevarna in majhna živalca, težka komaj 3 kg, je šklopotala s svojimi bodicami, kar prav rada in često dela. »Mali capin« se je ves tresel in videl sem, kako se mu kar šibe noge, ko je tekal ježevce sem ter tja med ropotanjem svojega bodečega okraska. Anoa je v smrtni grozi napenjala vse sile, kako bi se kolikor mogoče daleč odmaknila od mirne male živalce, ki jo je navdajala s tolikim strahom.

Kadar je »mali capin« postal nasilen, sem postavil ježevca poleg njega. V enem trenutku sem dosegel svoj uspeh. Mali bivol s Celebesa, ki je pobil dvakrat večjo antilopo, je bil do smrti preplašen ob pogledu na vse, kar je slišilo ježevcu ter bi ga lahko zastražil s pergiščem bodic zataknjenih v gobo.

Nekaj mesecev kasneje sem izročil »malega capina« in njegovo tovarišico dr. Hornadayu, ki je bil izredno vesel, da je dobil prvi par živih anoj za Ameriko. Vesešilo me je, da sem lahko ustregel znamenitemu ravnatelju newyorškega zoološkega vrta, toda sam pri sebi sem se zaobljubil, da nočem nikdar več imeti opravka s tako nasilno živaljo. Kasneje ko me je dr. Penrose, ki je tedaj vodil zoološki vrt v Philadelphiji, zaprosil tudi za en par, sem le spremenil svoj sklep. Nisem mogel odbiti želje tako dobremu prijatelju. Čez eno leto je dr. Penrose že dobil svoje anoe.

DALJE

(COPYRIGHT BY KING FEATURES SYNDICATE)

ČLOVEK IN DOM

PRAVILNA ELEKTRICNA SVETILA

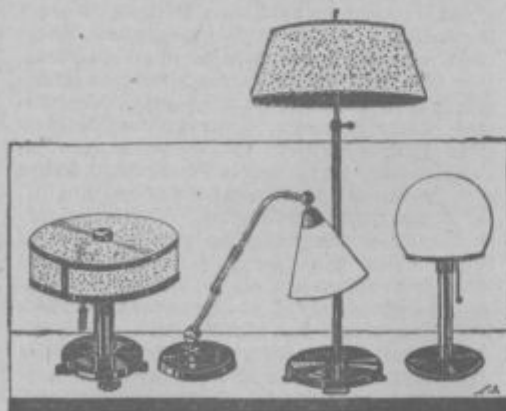
Doba romantično izmaličenih svetilk je k sreči za nami. Nikomur več ne pride na um, da bi si nabavil svetilko v obliki opice, ki drži žarnico v sprednji nogi ali kaj sličnega. Dokler se je tehnični značaj svetila skušal prikrivati ali vsaj olepševati, ni moglo biti niti lepih niti praktičnih oblik. Šele ko se je ozkosrčna odvratnost proti vsem tehničnim privescem dokončno premagala, je začela industrija izdelovati res elegantne in praktične vzorce.

Svetilka v obliki cevi ali sofite

S samo golo žarnico se še ne da doseči prijetna in zadostna razsvetljava. Žarnico je treba obdati s primernim materialom, ki jarkost svetlobe omili in jo lepo porazdeli. Kalno ali opalno steklo, marmor, pergament in slednjic svila so najprimernejše snovi v ta namen. Motno ali pa vzorčasto steklo pa ne zadostuje, ker se še zmerom vidi skozenj žareča nit.

Zmerom je dobro vedeti, kakšna svetilka je najboljša in najbolj ekonomična v

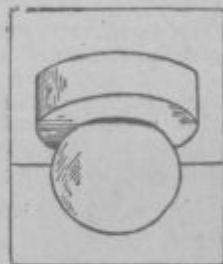

Moderne specialne svetilke iz niklja in stekla

danih okoliščinah. Nerazumljivo je, zakaj si ljudje za stanovanja najrajši nabavljajo viseče svetilke sredi sobe. Sem pa tja si privoščijo še posebno namizno svetilko (to se še nekako utrpí), toda visoka stojna svetilka v kotu velja za neopravičljiv luksuz. Če zna človek malce računati in izbirati v

obliki vsakovrstnih vzorcev, se mu bo pa kmalu posvetilo, da si za isti denar lahko uredi v stanovanju dokaj prilagodnejšo in prijetnejšo razsvetljavo, kakor jo daje ena sama pa naj si bo še tako bombastična svetilka sredi sobe. Res je, da je stropna luč na sredi sobe edina nevtralna točka za razsvetlitev prostora. Toda ta luč je lahko slaba. Prizigati pa se mora pri vratih, da se človek lahko takoj obrne in prižge še drugo, smotno porazmeščena svetila. Ta šele dajejo prijetno in, ker je treba, tudi dovolj močno svetlobo. Pri drobnem delu je lokalna svetilka, ki osvetljuje le omejen prostorček, gotovo mnogo cenejša kakor močna osrednja luč, ki potrebuje močnejše žarnice.

Takoj pri vstopu v vežo je najidealnejše osrednje svetilo pohlevnih oblik, morda s

Stropna svetilka iz opalnega stekla

rumeno kroglo zaradi blažje svetlobe (nikakor pa ne kakšna rdeča benečanska laterna) in potem še sofita iz mlečnega stekla po vsej širini nad zrcalom v obehalniku. Če že hočemo štediti, lahko osrednje svetilo tudi opustimo, mesto tega pa namestimo na obeh straneh zrcala dve močnejši luči, morda spet sofite, drugače pa laterne ali pa sveče s senčniki. V predsobju je lokalna razsvetljava mnogo bolj potrebna nego stropna. Prav to velja tudi za kuhinjo, kjer so potrebne pri mnogih drobnih delih n. pr. pri tehtanju, kjer gre na grame natančno, specialne svetilke, usmerjene natančno na delovni prostor. Kot dopolnilo mora biti v kuhinji še ena premakljiva svetilka nad štedilnikom, druga pa nad mizo. Obe sta lahko pritrieni ali na škarijasto razteznem ramenu ali pa na vzvodu, ki se da odkloniti vzporedno k steni. Žarnica naj bo pri teh svetilkah obdana s motno kroglo. Le za prav majhne kuhinje zadostuje 75 vatna stropna svetilka v obliki velike polkrogle ali ploščatega stožca. Slična svetila so tudi za kopalnice najprimernejša, ker svetlobo lepo enakomerno razprša. Razen tega bi bilo prav lepo, če bi imelo še toaletno zrcalo posebno razsvetljavo, ker so kopalnice običajno majhne pa nujno tega ni treba. V spalnici svetilke na nočnih

omaricah nedvomno več gore nego stropna luč. Tisti, ki v postelji dosti čita, si bo izbral za nočno omarico kar najbolj okretno svetilko, najbolje z zelenim senčnikom, sicer pa skrbi tudi navadno mlečno steklo za dovolj mirno svetlobo. Za strop so prav primerni senčniki od alabastra ali pristnega marmorja. Neprijetno blago ne učinkuje prijetno, ker je imitiranje pravega kamna z barvo zmerom do neke mere okorno in po navadi so taki senčniki tudi mnogo preveliki. Včasih so bili v spalnicah zelo pri-

Svetilka na škarjasto razteznem stenskem ramenu

ljubljeni svileni senčniki rožnate ali lila barve. Ti pa napravljajo svetlobo preveč nemirno in tajnstveno, kakor so jo imeli ljudje radi v bolj romantičnih časih nego so današnji.

Najvažnejše in hkrati najtežavnejše je vprašanje ureditve razsvetljave v dnevni in delovni sobi. Zmerom kadar se skuša najti skupna rešitev za duševne in praktične zahteve, se pojmi zmedejo, tako da nastanejo suhoparna pisarniška svetila ali pa razvoj ne more naprej in daje koncesije staremu romantičnemu okusu. Posledica je, da je baš med svetilkami za dnevne sobe še zmerom največ neokusnih, preobloženih, nesodobnih vzorov. Zaradi tega je treba pri nabavi sobne svetilke dobro paziti, da ne ujamemo, katerega tistih modelov, ki so bili narejeni še za petrolejsko ali pa plinško razsvetlavo. Takega blaga je še precej. Industrija ga je za silo predelala in tako se še zdaj dobe n. pr. kristalni svečni lestenec z navzor obrnjenimi žarnicami, ki leže prenizko za indirektno stropno razsvetlavo. Rezultat je slaba luč in neokusni svetlobni refleksi na stropu. Takih primerov slabo premišljenih svetil je na trgu zelo mnogo. (Pravilno urejena indirektna razsvetlava je seveda prav mehka in prijetna, toda zelo neekonomična in se zaradi tega uporablja samo v reprezentančnih prostorih. Kot posebne svetilke za dnevno in delovno sobo pridejo v poštev še namizna svetilka s trebušastim podstavkom in počevnim senčnikom iz pergamenta ali blaga, potem za pisalno mizo preglabna svetilka, ki obseva le neobhodno potrebno pisalno ploskev in slednjic v prijaznem kotičku za pomenke visoka, rasna stena svetilka z ostro profiliranim stolom od niklja ter rumenim pergamentnim senčnikom, ki so

da z vijakom pritrditi v različni višini. Za take koticke je izbira vobče velika: uporabljajo se tudi vsakovrstne stenske svetilke, krogle na pregibljivih ročicah, šipe iz mlečnega stekla v kovinskem okvirju in včasih celo preprosti 30 cm široki na vrvcih obešeni pergamentni trak, katerega robovi so upognjeni proti stenam.

POSVETUJMO SE Z ARHITEKTOM

V opremljanju svojega stanovanja je, bi lahko rekli, večinoma ljudi nevesča. Dan za dnem imamo priliko videti stanovanja, ki so kljub dragoceni modernim opremljenam hladna in neprijazna. Svojtčas je bilo predpisano, to in to spada k opremljenju spalnice, to in to v obednico in to in to v tako zvane salone in salončke. Vse je bilo izdelano in postavljeno na mesto po gotovi šabloni. Razlika je bila le v materialu in izdelavi.

Imeli smo spalnico opremljeno s posteljo, nočno omarico, omaro za obleko in perilo, umivalnik, dve stoli in mizico. V obednico je spadala miza, šest stolov, velika in mala kredenca in dekorativni divan. To je moralo biti čeprav je mnogokrat nedostajalo prostora za dve kredenci in za divan, ki je bil takega obsega, da je zavzel vso steno, čeprav je malokdaj kdo izmed domačih smel sesti nanj. Bil je pač paradni del opreme, v pravem pomenu besede »dekorativni divan«, po naših današnjih pojmih nekaj nemogoče, afektiran stvar, opremljen s stebrički, galerijo in eventualno tudi zrcalom.

Salon ali salonček je bil opremljen s stenskim ogledalom, ki je imel v vznožju podstavek, kjer so životarile večinoma eksotične rastline in cvetlice v lončkih. V sredi salončka je stala mizica, okrog nje štirje fotelji in dva naslanjača ali mali divanček, vse poblazinjeno in večno pokrito s sivim ali rjavim platnom da se ni mazalo in prašilo. Če se spomnim danes kateregakoli izmed vseh salonov in salončkov, ki sem jih videla v življenju, me še stresa hlad kakor me je stresal hlad tedaj, ko sem tam čakala na pojav »milstovec«. V teh salončkih je bilo namreč treba zmerom več ali manj dolgo čakati, tudi če si bil napovedan. Med čakanjem pa so bile na razpolago za razvedrilo tri, za sprejemne salončke običajne stvari na mizici. Prva je bil album družinskih fotografij, druga, zbirka popisanih razglednic iz vseh mogočih krajev sveta, med temi tudi take, ki so predstavljale n. pr. Honolulu, toda so bile napisane in oddane v temem kraju Evrope, kjer je bival pošiljatelj in naslovljenec, in končno tretja stvar je bila sredi mizice košarica ali srebrni nastavek z vsemi mogočimi vizitkami z več ali manj zvenečimi imeni, vmes dostikrat tudi novoletna voščila raznašalec dnevnih časopisov. Včasih so po nekaterih salončkih visle tudi več ali manj dragocene, na vsak način pa uporabljene pahljaje, v katerih so bile zatak-

njene fotografije ali razglednice. Taki so bili saloni in salončki naših matron.

Toda vse to je že sio mimo nas. Vnvanja arhitektura človeškega bivališča je dobila povsem druge oblike in z njo tudi notranjost. Te neokusne in nepotrebne salone in salončke je izpodrinila topla in prijazna delovna soba (Herrenzimmer), v kateri diha življenje. Knjižna omara ali police za knjige zavzemajo odlično mesto, in marsikje je ena sama stena premajhna za knjižni zaklad družine. Pisalna miza, ki je nadomestila dekorativno mizo salončka z neokusno navlakom, navdaja obiskovalce s prijetno resno in respektom. Za udobnost pa so resnično na razpolago široki naslanjači, prijazni divani, obloženi z mehkinji, pestrobavrnimi blazinami in blazinicami vseh velikosti in oblik. Obedna je preprosta in smotrena, iz fino izdelanega materiala. Nikjer ne sme biti natrpanosti in gneče. Spalnice prav tako. V samskih sobah nadomešča mnogokrat posteljo širok, udoben spaln divan, ki spremeni sobo čez dan v prijazno delovno sobo in sprejemnico. Za mala stanovanja in samske osebe nad vse praktičen del pohištva!

Dom in stanovanjska oprema tvori za sodobnega človeka veliko večje življenjsko važno vprašanje kakor je bilo to za prednamce. Medtem ko se je svojčas človek nižjih in srednjih slojev le malo brigal za udobnost svojega bivališča in njegove opreme, polaga današnji človek v to skoraj polovico svojih teženj. Čisti, sončni in zračni prostori ter lično in snažno opremljeni so bistveni del njegovih zahtev in potreb. Toda ni lahko laiku opremiti sodobnega stanovanja da odgovarja današnjemu okusu in potrebam. Kakor svoj čas, tako imamo tudi dandanes še priliko opaziti, da samo moderna oprema ni vse, kar odgovarja današnjemu okusu, kar napravi človeku prijetno bivanje doma. Marsikateri moderno opremljeni dom tudi v današnjih dneh bolj sléči neokusni razstavljalnici kakor prostoru, kjer človek išče oddiha in miru, ko je prost. Kakor v začetku omenjeno, je malo ljudi, ki bi znali svoje stanovanje tako opremiti kakor zahteva duh časa in estetika. Posebno je to težko, ker smo doživeli v tem temeljit preobrat. Nujno je tedaj, da so človek, ki si snuje lasten dom ali opremlja stanovanje na novo, posvetuje z arhitektom. Imamo dandanes toliko naraščaja, da ni težko najti primerne strokovnjaka, kateremu bi lahko razložili svoje želje tudi z ozirom na svoja materialna sredstva, ki jih imamo na razpolago, da nam zna svetovati pri opremljanju prostorov in nabavi opreme. Marsikdo si bo s tem prihranil razočaranja, ki so tudi v tej stvari lahko presenetljiva tudi na izdatkih. Tisti honorar, ki ga zase zahteva pri tem arhitekt, bo prihranil pri nabavi strokovnjaško izbrane in pod nadzorstvom izdelane opreme. Arhitekt mu bo prostorom primerno izdelal načrt za opremo vsake sobe posebej. Svetoval mu bo do najpo-

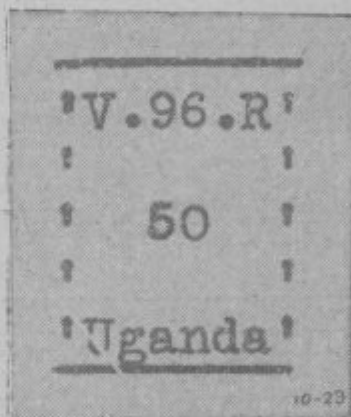
drobnejše stvari in glede materiala, nadziral mizarsko in tapetniško delo, da bo odgovarjalo tudi estetskimi zahtevam današnjega časa, pa bodisi potem še tako skromno.

Pa tudi kdor si ne opremlja na novo svojega stanovanja, nego si ga želi le preurediti in modernizirati, naj se, preden to stori, posvetuje s strokovnjakom. Nekdanje visoke kredence, masivne divane in fotelje starega stila, pa tudi omare in postelje, če so iz dobrega materiala, se dajo prav lepo predelati v sodobnemu okusu in zahtevam odgovarjajoče pohištvo. U—A.

MISIONARJEVA ZNAMKA

Neki misionar v Ugandi (ekvatorialna Afrika) je napisal s pisalnim strojem važno poročilo o zmagovitih bojih s tropsko mrzlico in o velikih nevarnosti s strani domačnov. Napisati poročilo ni bilo težko, toda kako ga odposlati — to je bilo veliko vprašanje. Pred 40 leti ni bilo v Ugandi ne poštne znamke in še manj organizirane

pošte. Bila je samo džungla.

Misionar je moudr, da morajo biti na njegovih pisnih kakršnikoli simboli, ako hoče dokazati civiliziranemu svetu, da je plačal poštno pristojbino. Zato je sestavil s pomočjo pisalnega stroja znamko iz pomišljajev in vejic: »V. 96. R.« je pomenilo leto 1896. in ime kraljice Viktorije. Pristojbino pa je plačal v malih belih in rumenih škotljah, ki so jih smatrali domačini za denar. Te primitivne znamke so ene izmed najredkejših, kar jih je priznala mednarodna pošta in pomenijo danes precejšnje premoženje.

RETIJEVA OTVORITEV

Igrano v Minsku na turnirju za mojstrstvo Bele Rusije

Beli: Kasperski   Črni: Kaznelcon

1. Sg1-f3	Sg8-f6
2. b2-b3	c7-c5
3. c2-c4	Sb8-c6
4. Lc1-b2	e7-e6
5. Sb1-c3	---

Ni igrano v smislu te otvoritve. Tu je časa dovolj, poskrbeti za razvoj kraljevega tekača, in sicer po Retiju z dvojnimi fianchetto, po Niemcoviču pa z e2-e3

5. ---	d7-d5!
6. c4×d5	e6×d5
7. d2-d4	---

Nerazumljivo je, da izkušen turnirski igralec, kakor Kasperaki, odpira linije pri nerazviti igri.

7. ---	Sf6-e4

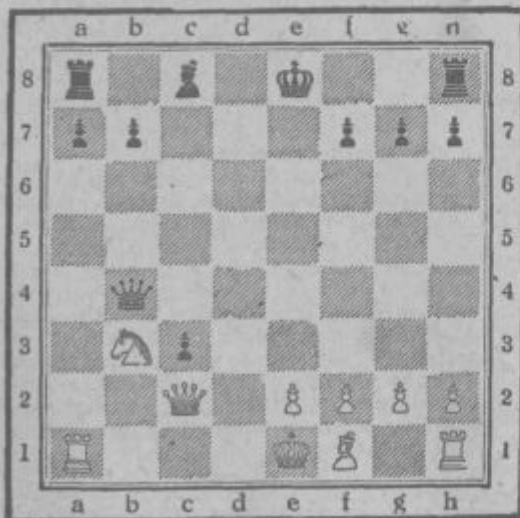
Črni izvrši tu ostro ofenzivo, ki do konca ne popusti niti za trenutek.

8. Sc3×e4	d5×e4
9. Sf3-d2	c5 : d4
10. Sd2 : e4	Lf8-b4+
11. Se4-d2	Dd8-a5
12. a2-a3	Lb4-c3
13. b3-b4	Sc6 : b4
14. Lb2 : c3	---

Izvršeno v strahu pred varianto: 14. D : b4 15. La3, Db6 16. Tb1, Da 5 17. Lb2, Lf5. Toda s 15. Tb1!, Lf5 (L : b2 16. Dc2!) 16. L : c3! bi bil boljše odpor.

---	d4 : c3
15. Sd2-b3	Da5-b6
16. a3 : b4	Db6 : b4
17. Dd1-e2	---

Tu bi lahko poizkusil Sd4! Po c2+ bi sledilo 18. Dd2, Db1+, 19. Dc1, Db4+, Dd2— večni šah.

18. Dc2 : f5

Lc8-f5!
c3-c2

19. Sb3-d2
20. Df5-e4+
21. De4-a4

- Db4-b2
Ke8-f8
b7-b5!

Beli kapitulira, ker njegova kraljica ne more več prispeti za kritje mata na polje d1.

Rešitev problema 7

1. Kg3-h2!, Sd1-f2 (a), 2. Sc3 1... e4 (b), 2. Sf4! 1... Sg5 (c), 2. h:g+. Ta problem prisilnih potez s tihimi potezami (a, b) in čistimi mati je zgrajen z eleganco, ki je Havelu prirojena.

ANEKDOTE

O Aleksandru Dumasu

Aleksander Dumas, oče, je nekoč naročil svojemu slugi, naj mu prinese iz kleti steklenico šampanjca. Sluga mu je pokazal, da je klet prazna.

— Torej je treba kupiti novo zalogo, je vzdihnil Dumas.

— Skoraj, je menil sluga, toda trgovec je zadnjič izjavil, da vam brez gotovine ne da niti steklenice.

Dumas je našel v žepu zadnji napoleon, dor in sluga mu je res kmalu prinesel steklenico šampanjca.

— Ta je pa iz moje kleti, je jezno pristavil Dumas.

Sluga je dolgo tajil, nazadnje pa je priznal goljufijo Dumas ga je sprva naglal iz hiše, končno pa se je pomiril in dejal:

— Saj vem, da posli goljufajo svoje gospodarje in tudi pri meni ni drugače; toda drugič zahtevam, da mi daš moje vino — vsaj na up!

★

Dumas starejši je zaupal svojem sinu, da ga znanec prosi za posojilo 200 frankov.

— Lepo, je ugovarjal sin, toda ta mož je pijanec in te razen tega tudi opraviča, kjer le mora.

— Prav je, je odgovoril oče Dumas z nasmeškom, zato sem tudi posodil samo 100 frankov.

★

V mladih letih je bil Dumas še reven. Prijatelj mu je pripovedoval, kako mu je nekoč v dvoboju rešil življenje novca za 5 frankov, ki ga je nosil v žepu, ker se je kroglja ustavila prav na njem.

— Kakšno srečo si imel, je dejal Dumas, če bi bil to jaz, bi že davno ne živel več!

★

V družbi se je govorilo o tem, kakšna razlika je med Dumasom starejšim in njegovim sinom.

Dumas oče, ki je bil sam nawač, je družbi bolj jasni razlika takole:

— Med menoj in sinom je prav za prav razlika samo ta, da jaz ljubim ženske, on pa ne in se je on oženil, jaz pa sem ostal samski.